

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra Výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nová média při práci s žáky s postižením zraku – se zaměřením na fotografii.

*New media in working with pupils with visual impairment – with a focus on
photography*

Hana Slezáková

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Jakubcová Hajdušková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B SPG-VV (7506R028, 7504R235)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Nová média při práci s žáky se zrakovým postižením potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 11. 7. 2024

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Lucii Jakubcové Hajduškové, Ph.D. za její odborné rady, zajímavé nápady a vždy podnětnou spolupráci. Taktéž bych chtěla poděkovat všem pedagogům, především paní Aleně Ryplové ze základní školy na Náměstí Míru, za aktivní účast na mém výzkumu a možnost spolupracovat s jejími žáky. V neposlední řadě bych ráda poděkovala celé mé rodině za vřelou podporu během celé doby mého studia.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou nových médií, se zaměřením na fotografii, při práci se žáky se zrakovým postižením. Cílem práce je popsat, jakým způsobem mohou být fotografie využity ve výuce výtvarné výchovy ve škole pro žáky se zrakovým postižením a jaký je potenciál fotografie pro rozvoj tvořivosti a komunikace žáků. Výsledky práce přinášejí užitečné poznatky a doporučení pro pedagogy výtvarné výchovy, kteří pracují se zrakově postiženými žáky. Tato práce podporuje využití fotografie jako prostředku pro efektivní rozvoj tvořivosti a komunikace u zrakově postižených žáků ve výuce výtvarné výchovy.

KLÍČOVÁ SLOVA

žák s postižením zraku, výtvarná výchova, fotografie, fotografování

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the issue of new media, with a focus on photography, in working with students with visual impairment. The aim of the thesis is to describe how photography can be used in the teaching of art in school for pupils with visual impairment and what is the potential of photography for the development of creativity and communication of pupils. The results of the thesis provide useful insights and recommendations for art educators working with visually impaired pupils. This thesis supports the use of photography as a means of effectively developing creativity and communication in visually impaired pupils in art education.

KEYWORDS

pupil with visual impairment, art education, photography

OBSAH

Úvod.....	8
1. Teoretická část	9
1.1.1. Hledání zdrojů a inspirace	9
1.1.2. Publikace o fotografování lidí se zrakovým postižením.....	9
1.2. Fotografové se zrakovým postižením	14
1.2.1. Pete Eckert.....	14
1.2.2. Sonia Soberats.....	17
1.2.3. Bruce Hall.....	19
2. Charakteristika zrakového postižení.....	20
2.1. Význam výtvarné výchovy a fotografie pro zrakově postižené a vzdělávací cíle	21
2.2. Možnosti technického vybavení a adaptace pro zrakově postižené	22
3. Didaktická část.....	24
3.1. Výzkumná sonda	24
3.2. Výběr školy a respondenti.....	25
3.3. Plán a průběh výzkumné sondy	27
4. Kapitola o respondentech	29
4.1. Zjištěná data a jejich interpretace.....	30
4.2. Prezentace zjištěných dat	34
4.3. Návrh fotografických aktivit pro děti se zrakovým postižením	37
4.3.1. Reflexe.....	39
5. Výtvarná část	41
5.1. Představení cyklu Malování světlem	43
Závěr	48
Přehled odborné literatury.....	50
Přílohy.....	52
Rozhovory s vyučujícími.....	57
Přepis rozhovoru ZŠ 1:	57
Přepis rozhovoru ZŠ 2:	58
Příloha rozhovor Pete Eckert	60

Úvod

Mohlo by se zdát paradoxní a nereálné, aby člověk se zrakovým postižením fotografoval. Proto v této práci představím několik autorů a autorek se zrakovým postižením, kteří fotografují. Dokazují, že je možné, aby člověk se zrakovým postižením fotografoval a o fotografii se zajímal.

Vybraní autoři a autorky jsou mi velkou inspirací. Přesvědčili mě, že umění skutečně může bořit různé společenské stereotypy. Tato práce je experiment a hledání, pokusila jsem se konfrontovat svoje ideály a realitu výtvarného vzdělávání dětí se zrakovým postižením. Na základě získaných zkušeností a poznatků navrhuji model vyučování výtvarné výchovy pro děti se zrakovým postižením, kde by byla využívána kromě klasických výtvarných technik (kresba, malba, modelování) právě také fotografie. Musím zároveň přiznat, že pro mě osobně bylo velmi náročné bakalářskou práci psát, protože relevantních zdrojů k tomuto tématu je poměrně málo. Rozhodně je to ale oblast, ve které je co zkoumat a objevovat.

Do teoretické části práce jsem vybrala tři publikace, které pojednávají o fotografování lidí se zrakovým postižením. Považuji je za oporu, která by měla být využita ve chvíli, kdy se vyučující výtvarné výchovy rozhodne do výuky dětí se zrakovým postižením zahrnout také fotografii a fotografování. Dále jsem vybrala dva umělce a jednu umělkyni se zrakovým postižením a v rámci práce představuji jejich tvorbu. Postupy, které umělci využívají jsem vyzkoušela jak ve své vlastní tvorbě, tak při práci s dětmi se zrakovým postižením.

V didaktické části představím drobnou výzkumnou sondu, jejíž výsledky mi pomohly formulovat návrh vyučování výtvarné výchovy pro žáky se zrakovým postižením, kde je klíčovým tématem fotografie a fotografování. Svůj návrh zasazuji do širšího obecnějšího významu výtvarné výchovy ve vzdělávání osob se zrakovým postižením. Sonda se skládá z náslechnů ve výuce výtvarné výchovy na dvou vybraných školách, ze dvou rozhovorů s vyučujícími výtvarné výchovy a realizované, zdokumentované a reflektované výuky.

Ve výtvarné části prezentuji vlastní fotografický cyklus, kde jsem testovala postupy nevidomého umělce Peta Eckerta. Smyslem mé vlastní tvorby je zjistit, zda a za jakých okolností by mohly vybrané fotografické postupy zvládnout i děti se zrakovým postižením.

Cílem práce je otevřít téma, že osoby zrakově postižené mohou fotografovat a mít z fotografování přínos. Pokusila jsem se ukázat, že fotografování je možné aktivně využívat na školách pro žáky se zrakovým postižením v hodinách výtvarné výchovy a že je zajímavým, přínosným vzdělávacím obsahem.

1. Teoretická část

1.1.1. Hledání zdrojů a inspirace

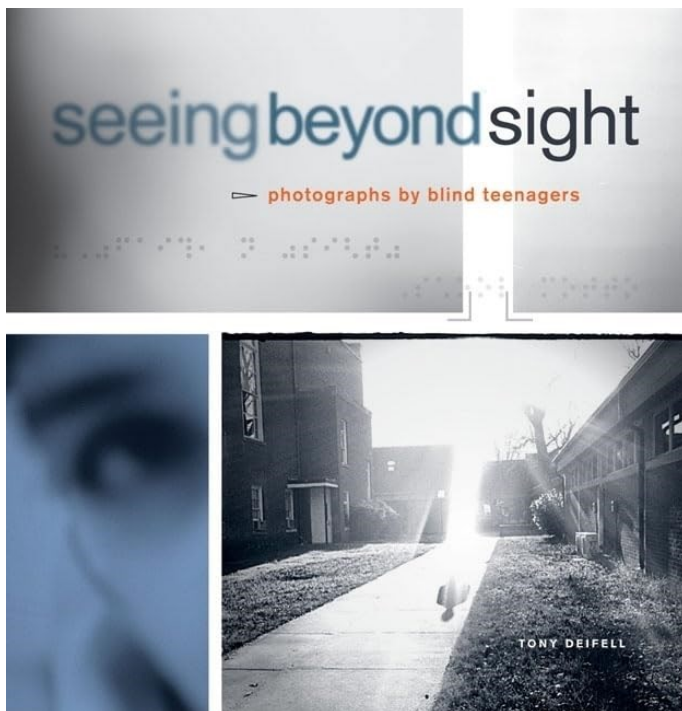
V této části práce představím vybrané publikace, které jsem vypátrala a ve kterých je možné hledat oporu a inspiraci, pokud se vyučující výtvarné výchovy rozhodne zapojit fotografii a fotografování do vyučování žáků se zrakovým postižením. Představím zde také tvorbu dvou vizuálních umělců a jedné umělkyně se zrakovým postižením.

1.1.2. Publikace o fotografování lidí se zrakovým postižením

Jak již bylo zmíněno v úvodu, vyhledat publikace, věnující se fotografické tvorbě lidí se zrakovým postižením bylo obtížné. Takových publikací je poměrně málo. Podařilo se mi objevit několik desítek publikací, všechny jsou ze zahraničí, u nás publikace podobného charakteru zatím nevyšla. Ale objevila jsem bakalářskou práci, která se tématu věnuje. Ve většině případů bakalářských a diplomových prací se tématu fotografování lidí se zrakovým postižením dotýkají spíše okrajově. Často jsou to práce z oborů speciální pedagogiky, sociální pedagogiky, arteterapie a výtvarné výchovy.

Z vyhledaných zdrojů vybírám následující publikace, stručně je popíši a vysvětlím, v čem jsou pro naše účely přínosné a inspirativní.

Seeing Beyond sight: Photographs by Blind Teenagers

DEIFELL Tony, Seeing Beyond sight: Photographs by Blind Teenagers,

Copyright © American Library Association. Chronicle Books; First Edition, April 16, 2007

Seeing Beyond Sight je kniha fotografií pořízených teenagery s omezeným nebo žádným zrakem. Kniha dokumentuje, jak pedagog Tony Deifell naučil své slepé studenty pořizovat fotografie jako inovativní a více smyslový prostředek sebevyjádření. Jejich intuitivní obrazy jsou překvapivé a často krásné. Kromě fotografií obsahuje kniha také slova samotných studentů, ve kterých vysvětlují, co pro ně proces a obrazy znamenají. Seeing Beyond Sight je vzácnou knihou výtvarného umění a vzdělávacím zdrojem, který mluví s inspirativní silou nejen pro komunitu se zrakovým postižením, ale pro každého, kdo se kdy zamýšlel nad tím, co znamená vidět.

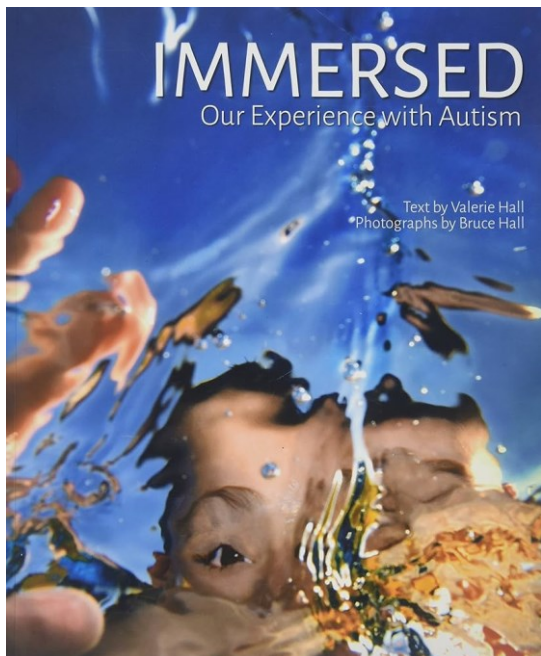
Tony Deifell je výtvarný umělec a sociální podnikatel ze San Franciska. Pět let vyučoval fotografii na škole pro nevidomé v Raleighu v Severní Karolíně. V roce 1992 založil Deifell fotografický kroužek na škole pro nevidomé Governor Morehead School v Severní Karolíně. Ze tří studentů se klub rozrostl na třídu s názvem Zvukové stíny. Z fotografií dospívajících studentů, které pořídil během pěti let svého působení na škole, sestavil Deifell působivou přehlídku v kapitolách Zkreslení, Lom, Odraz, Průhlednost a Osvětlení, jejichž názvy vysvětluje v úvodu. Studenti s různým stupněm slepoty, od slabozrakosti přes vnímání světla až po nevidomost, používali k vyhledávání objektů fotoaparáty typu naniř a stiskni a, jak naznačuje kapitola Zvukové stíny, sluchové a jiné smyslové podněty. Velkou roli hrál také rozum a fantazie. Třináctiletý žák fotografoval vítr a listí rozsypané na zemi. První snímek jedné dívky byl aktem protestu. Vyfotila silně popraskaný chodník v areálu školy a snímek poslala správci. Jiná třináctiletá dívka vyfotila svůj odraz v zrcátku na straně spolujezdce. Někteří velmi efektně ilustrovali sny a obavy. Všichni vytvořili energické a dojemné obrázky typu tohle je můj svět.

Sám autor knihy vystoupil jako inspirativní řečník, v TEDxSF. TEDxSanFrancisco je celodenní akce plná živých přednášek a vystoupení TED v centru San Franciska, na kterém pravidelně vystupují inspirativní řečníci z oblasti techniky, vědy, filozofie, designu a zábavy. Od roku 2016 se jedná o každoroční akci s opakujícím se tématem DareToKnow. V krátkém video záznamu, který je možné shlédnout na platformě YouTube popisuje Tony Deifell, jak média, technologie a byznys formují společnost. Rozebírá rovněž jeho autorskou knihu Seeing Beyond sight. Zamyslel se nad otázkou: Co, když ztratím zrak? Odpověď byla následující, pokud ztratím zrak můžu využít i jiné smysly k pořizování fotografií. Na fotografii se můžeme dívat různými

způsoby, ne jenom zrakově. Zkusili jste se někdy podívat na fotografii sluchem? Svoje myšlenky popisoval na čtyřech příbězích zrakově znevýhodněných studentů fotografie.¹

<https://youtu.be/nYZuu939pb8?si=AwMYskfcN6HlncnG>²

Immersed Our Experience with Autism

HALL Valerie, HALL Bruce, Immersed Our Experience with Autism, Visual Summit LLC; First Edition April 1, 2016

Bruce a Valerie vytvořili knihu o svých zážitcích, která pomocí slov a obrázků vypráví jejich příběh. Naše zkušenosti s autismem obsahují pět let psaní, sedm let fotografování a deset let zážitků. Výsledkem je 265 stran živých obrázků a upřímného vyprávění, které popisuje náročnou a neskutečnou zkušenost s dvojčaty s těžkým autismem. Obsahuje přes 170 barevných fotografií a více než 100 psaných textů. Bruce a Valerie vytvořili kampaň na Kickstarteru, která začíná právě dnes, aby pomohli získat finanční prostředky na realizaci knihy.

Text Valerie Hall je kronikou Jackova a Jamesova stavu, který mění rodinný život a má obtížné důsledky pro budoucnost. Její reakce na vlastní život ve světě, kde pravidla určuje autismus, jsou upřímné a nefiltrované. Odmítá většinu literatury o autismu a vyhýbá se memoárům i konkrétním radám. Místo toho vás zve, abyste se s jejími syny Jackem a Jamesem setkali stejně jako ona.

---

¹ <https://www.seeingbeyondsight.org/home/>

² <https://youtu.be/nYZuu939pb8?si=AwMYskfcN6HlncnG>

Shooting Blind: Photographs By The Visually Impaired

shooting blind

PHOTOGRAPHS BY THE VISUALLY IMPAIRED APERTURE

HOAGLAND Edward, Shooting Blind: Photographs By The Visually Impaired, Aperture; 1st edition (June 15, 2005)

Kniha "Shooting Blind: Photographs by the Visually Impaired" představuje jedinečný a inovativní přístup k fotografii, který zpochybňuje tradiční představy o vidění a umění. Projekt, iniciovaný kolektivem Seeing with Photography, je výsledkem více než patnáctileté činnosti této skupiny v New Yorku. Kolektiv tvoří fotografové s různými stupni zrakového postižení, kteří pomocí svých fotoaparátů objevují svět kolem sebe a vytvářejí umělecká díla plná emocí a surrealistické krásy. Kolektiv Seeing with Photography vznikl s cílem poskytnout prostor a příležitost zrakově postiženým jedincům k vyjádření jejich vnímání světa prostřednictvím fotografie. Od svého vzniku před více než patnácti lety se kolektiv stal významným hlasem v oblasti umění a zrakového postižení. Fotografové v kolektivu používají speciální techniky a metody, aby zachytili své vidění světa, což často vede k velmi neobvyklým a působivým výsledkům. Fotografové v kolektivu využívají různé metody a techniky, které jim umožňují pracovat s fotoaparátem navzdory jejich zrakovému postižení. Někteří z nich pracují s asistenty, kteří jim pomáhají s kompozicí a technickými aspekty fotografie. Jiní se spoléhají na své zbývající smysly, jako je hmat a sluch, aby vytvořili své snímky. Tyto techniky zahrnují například použití dlouhých expozičních časů, osvětlení objektů baterkami a další experimentální metody, které dodávají jejich fotografiím jedinečný a surrealistický charakter. Kniha obsahuje rozhovory s jednotlivými fotografy, které poskytují hlubší vhled do jejich

motivací a zkušeností. Tyto osobní příběhy odhalují, jakým způsobem fotografie ovlivnila jejich životy a jak jim pomohla lépe porozumět světu kolem sebe. Někteří fotografové uvádějí, že fotografování jim umožňuje vidět svět jasněji a lépe pochopit fenomén vidění. Jiní zdůrazňují, že jim fotografie pomohla vybudovat sebevědomí a hrdost na to, že dokázali uspět v oblasti, která se pro ně zdála být nedostupnou. "Shooting Blind: Photographs by the Visually Impaired" je významným příspěvkem do oblasti umění a fotografie, který přináší nový pohled na to, co znamená vidět a vnímat svět kolem nás. Projekt kolektivu Seeing with Photography ukazuje, že umění a kreativita nemají žádné hranice a že i lidé s výraznými zrakovými postiženími mohou vytvářet nádherná a inspirativní díla. Tato kniha je oslavou života a důkazem toho, že lidská schopnost tvořit a vnímat krásu není omezena fyzickými hranicemi.³

---

³ <https://issues.aperture.org/article/2001/1/1/shooting-blind>

1.2. Fotografové se zrakovým postižením

V této kapitole bych chtěla představit tři osobnosti se zrakovým postižením, které aktivně fotí, jsou to: umělec Pete Eckert, umělkyně Sonia Sobertas a umělec Bruce Hall. Jejich tvorbu jsem zahrnula do návrhu vyučování v didaktické části práce, tvoří v něm vizuálně kulturní kontext pro výtvarné aktivity a inspirovala jsem se jimi také ve své vlastní fotografické tvorbě.

O těchto výjimečných osobnostech vypráví dokument s názvem Shot in the dark. Dokument jsem shlédla v minulém roce a podnítil můj zájem o fotografování lidí se zrakovým postižením. V roce 2016 dokument natočil německý režisér Frank Amann a v originále se film jmenuje Schüsse in dunkel.

Dokument mapuje tvorbu a klade divákovi následující otázky: Co vidí tito umělci ve své mysli? Cítí to, co my vidící přehlízíme nebo nezohledňujeme? Čím může být prospěšná tvorba nevidomých fotografů pro děti se zrakovým postižením?

[https://www.imdb.com/title/tt5341032/?ref_=ext_shr_lnk⁴](https://www.imdb.com/title/tt5341032/?ref_=ext_shr_lnk)

1.2.1. Pete Eckert

Pete Eckert je talentovaný a vysoce uznávaný nevidomý umělec, který svými fotografickými díly oslnil svět. O svůj zrak přišel ve věku 27 let, díky onemocnění Retinis pigmentosa, které postupně začne ubírat na zraku z vnitřní strany sítnice. Dále postupuje do sítnice, kde se vytváří pigment, a nakonec se dostane dovnitř a zakalí makulu. Uzavře tak vidění podobně, jako když se rozšíří kamera. Pete Eckert i přes jeho onemocnění tvrdí, že se slepotě přizpůsobil a není jeho největším bojem v životě. Mnohem složitější je pro nevidomého člověka překonat domněnky a předsudky vidících lidí o tom jaké je být nevidomým.

Fotografické kariéře Peta Eckerta předcházela dlouholetá sochařská zkušenost. Sám v projektu Faces Behind the Screen zmínil, že by dávalo mnohem větší smysl, kdyby se stal sochařem. Umělec tvořil obrovské sochy, ale po uplynulých letech sochání přišel s nápadem tvořit něco menšího. Tak vznikl nápad produkovat fotografie v digitální podobě nebo negativu. Fotografie se snáze uchovávají a snáze vyrábějí. Je to více v souladu s moderním světem. Tohle je nejlepší doba v dějinách pro nevidomého člověka. Technologie, adaptační pomůcky, vodící psi a další možnosti podpory nevidomých jsou velmi dostupné. Žijeme ve velmi dobré době pro nevidomé.

---

⁴ https://www.imdb.com/title/tt5341032/?ref_=ext_shr_lnk

Toto tvrzení potvrzuje aplikace Be My Eyes na jejíž propagaci se Eckert podílel pod záštitou Google a Microsoft. Aplikace usnadňuje život zrakově postiženým lidem prostřednictvím video hovorů zaměstnancům, kteří jim za pomoci živého videa dopomůžou s každodenními úkony, jako je například nastavení hlasitého čtení na počítači.

https://youtu.be/OzWpDT97EOU?si=l-fh_Fpdr_mb74qO⁵

První fotografické pokusy uskutečnil s fotoaparátem Kodak z padesátých let, který náhodně objevil doma. O tom, jaké je nastavení fotoaparátu mu poprvé vyprávěla jeho manželka Amy. Následovalo nespočet návštěv obchodů s fotoaparáty, kde se na všechno ptal. Zásadní pro Eckertovo zlepšení a progres ve fotografování byla společnost Camera Arts.

Umělec na svých webových stránkách píše: Svou práci si prohlížím během akce pořizování snímku v duchu. Každý záběr "vidím" velmi zřetelně, pouze používám zvuk, hmat a paměť. Jsem spíše konceptuální umělec než fotograf. Mé vlivy vycházejí z mé paměti o umění a z toho, co nyní nacházím ve světě. Všechna má umělecká díla spojuje jedna společná nit. Kdybyste viděli mé staré figurální sochy, poznali byste to. Mají takzvaný styl bash (napadnout něco předmětem) a crash (narazit do předmětu). Velkoformátové tisky dělám raději. Vyfotím obraz, vyvolám film a udělám kontaktní tisk, dělám i takzvané ukázkové tisky. Je pro mě důležité, aby vidící přemýšleli o slepotě. To, co mám z fotografování, je událost, ne obrázek. Velké tisky dělám proto, aby se vidící lidé zamysleli. Občas mi lidé odmítají uvěřit, že jsem nevidomý. Jsem vizuální člověk, jen nevidím.

<https://youtu.be/Vr3xOHGgRoM?si=2JFXtrljsYcbkMWA>⁶

Seznam autorových ocenění za fotografii

First Place, Artist Wanted "Exposure" competition

New York, NY, 2008

2nd Place Ribbon, "Aperture"

Matrix Arts, Sacramento, CA, April 2003

3rd Place, "Global Art Look"

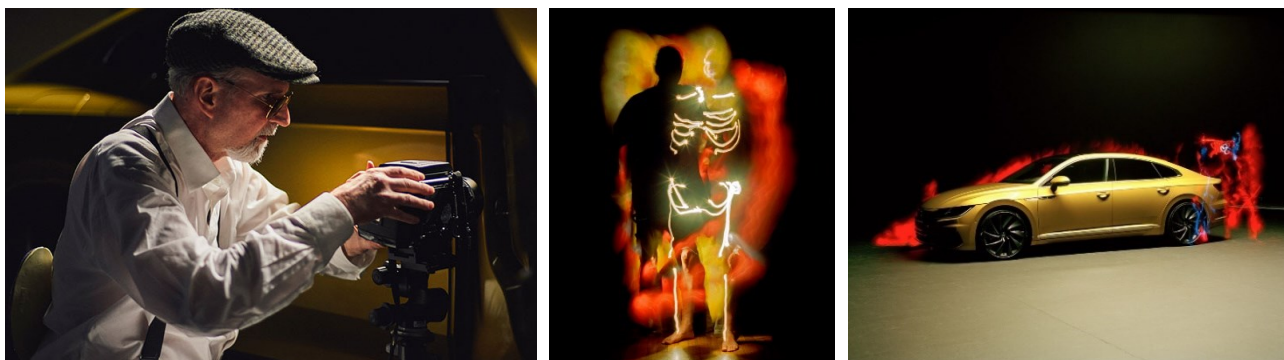
Matrix Arts, Sacramento, CA, October 2003⁷

---

⁵ https://youtu.be/OzWpDT97EOU?si=l-fh_Fpdr_mb74qO

⁶ <https://youtu.be/Vr3xOHGgRoM?si=2JFXtrljsYcbkMWA>

⁷ <https://pete Eckert.com/>

*Obrázek 1: Pete Eckert při fotografování – Sixt Car
Hire Magazine*

Obrázek 2: Eckert, P.: Bone Light Gallery Bone Light Gallery snímek 8721 7 z blogu Peta Eckerta

*Obrázek 3: Auto reklama pro Volkswagen
Arteon 2018*

1.2.2. Sonia Soberats

Sonia Soberats je talentovaná slepá fotografka, která svými výjimečnými díly přináší nový pohled na svět. Její práce je zároveň krásná a inspirativní, a představuje unikátní formu sebevyjádření.

Přestože přišla o zrak, Sonia objevila nový smysl a sílu ve světle. Světlo se pro ni stalo hlavním zdrojem inspirace a prostředkem k vyjádření emocí a nálad ve svých fotografiích. Její snímky jsou plné intenzity a atmosféry, a přinášejí divákovi možnost vnímat svět kolem sebe skrze jiné smysly.

Sonia se nebojí experimentovat s různými technikami a přístupy ke fotografii. Její tvorba zahrnuje jak abstraktní, tak konkrétní motivy, které vytvářejí jedinečné vizuální zážitky. Její obrázky jsou často hrou světla a stínů, která podtrhává hloubku a dynamiku jejích kompozic.

Kromě svého umění Sonia také působí jako aktivistka a inspirativní řečnice. Snaží se šířit povědomí o zrakovém postižení a ukazovat, že osoby se zrakovým postižením mají jedinečný pohled na svět, který si zaslouží být slyšen. Její odvaha a odhodlání jsou zdrojem inspirace pro mnoho lidí, kteří čelí vlastním výzvám.

Sonia Soberats nám připomíná, že umění nemá hranice a že vnitřní vizuální vnímání může být silnější než vnější zrak. Její práce nás povzbuzuje k tomu, abychom se zamysleli nad tím, jak vnímáme svět a jaké emoce a zážitky můžeme vyjádřit prostřednictvím umění. Její dílo je svědectvím síly lidského ducha a inspiruje nás k objevování nových perspektiv ve vlastní tvůrčí práci.⁸

---

⁸ <https://archive.nytimes.com/lens.blogs.nytimes.com/2012/09/18/visions-of-a-blind-photographer/>

Obrázek 4: Sonia Soberats při práci

Obrázek 5: Autor: Sonia Soberats – Seeing with photography collection – Movements of light

Obrázek 6 Autor: Sonia Soberats – Seeing with photography: Death Watch

1.2.3. Bruce Hall

Když se řekne fotograf, vybaví se nám někdo s bystrým okem, a Bruce Hall skutečně bystré oko má, ale ne v obvyklém slova smyslu. Je nevidomý a seznam jeho zrakových poruch je ohromující – ale stejně tak jeho schopnost zachytit fotoaparátem krásu, která je pro něj téměř neviditelná, než se dostane domů k počítači a zvětší snímky.

Fotograf, učitel a obhájce autismu Bruce vidí svět do detailu prostřednictvím fotoaparátu už od dětství. Svět jako celek je pro Bruce pohyblivou šmouhou.

Priznává, že stejně jako většina fotografů má potřebu kontrolovat své prostředí, aby získal požadované fotografie. Při fotografování svých chlapců se však musel této kontroly částečně vzdát. Jeho dvojčata jsou hluboce autistická, nemluví a mají velmi nízkou funkční úroveň. Na jeho fotografiích se často objevuje voda. Fotografie ve vaně, v bazénu nebo na zahradě s hadicí svoboda a uvolnění energie spojené s cákáním je katarzí pro celou rodinu. Chlapci se ve vodě soustředí tak, jak to jinak nedokážou. Když Bruce mluví o fotografování svých chlapců, říká: *"Nikomu nepózuji, před nikým se nehýbou, nedělají, co po nich chcete. Jsou takoví, jací jsou, a to je na tom to nejkrásnější."* Vzhledem k provázanosti autismu a Bruceva života napsali společně s manželkou knihu *Immersed: Our Experience With Autism*, kdy umělec obohatil text knihy o působivé fotografie ze světa autismu.

*"My work is an extension of my ability to see. It's really that simple. It's a desire to see the world in all its glorious detail."*⁹

Obrázek 7: Autoportrét Bruce Hall

Obrázek 8: Autism in Reflection series 7759

Obrázek 9: Autism in Reflection series

⁹ <https://www.visualsummit.com/GalleryMain.asp?GalleryID=161435&AKey=GJXBH5T9>

2. Charakteristika zrakového postižení

Za jedince se zrakovým postižením považujeme osobu, která i přes optimální korekci svých zrakových vad nebo poruch stále má obtíže s vizuálním vnímáním a zpracováním vizuálních informací v běžném životě. Podle definice od Slowíka (2007) je zrakové postižení diagnostikováno, pokud běžné optické korekce nepostačují a vada způsobuje komplikace při každodenních činnostech

Další definice od Novákové (1994) uvádí, že zrakové postižení znamená omezení nebo úplné vyloučení schopnosti přijímat vizuální informace, což má vliv na osobnostní, psychický a fyzický vývoj jedince.

Nováková (1995) dále popisuje, že nedostatečné zrakové vnímání může omezit rozvoj poznávacích procesů a vyvolat senzickou deprivaci. Každý jedinec se zrakovým postižením vyžaduje individuální přístup. Existují různá kritéria a měřítka pro klasifikaci osob se zrakovým postižením, přičemž nejčastěji se používá medicínská a speciálně pedagogická klasifikace založená na lékařských aspektech.

Pro vyučujícího výtvarné výchovy je nejen důležité rozlišovat různé stupně a charakter zrakového postižení žáka, ale také označení „žák se zrakovým postižením“ a „žák se zrakovým znevýhodněním“. Rozdíl mezi žákem se zrakovým postižením a žákem se zrakovým znevýhodněním spočívá v tom, jakým způsobem je ovlivněna jejich schopnost vidět a jak to ovlivňuje jejich vzdělávání.

Termín žák se zrakovým postižením se obvykle používá k popisu studentů, kteří mají určité zrakové problémy, které mohou být od narození (například slepota) nebo získané v průběhu života. Tito žáci mohou vyžadovat speciální podporu a služby, aby se jim umožnilo úspěšně studovat. Oproti tomu termín žák se zrakovým znevýhodněním se obvykle používá k popisu studentů, kteří mají omezené zrakové schopnosti, ale tyto schopnosti jim nebrání ve vzdělávání stejným způsobem jako u těch se zrakovým postižením. Mohou mít například astigmatismus, krátkozrakost nebo dalekozrakost, které lze řešit korekcí brýlemi nebo kontaktními čočkami.

Oba typy žáků mohou potřebovat speciální podporu a prostředky ve škole, ale způsob, jakým jsou tito žáci kategorizováni, může ovlivnit typ a rozsah podpory, kterou obdrží. Je důležité, aby školy a učitelé poskytovali individuální podporu každému studentovi v závislosti na jeho konkrétních potřebách a schopnostech.

2.1. Význam výtvarné výchovy a fotografie pro zrakově postižené a vzdělávací cíle

Výtvarná výchova pro žáky se zrakovým postižením je zaměřena na zdokonalení jejich vnímání prostředí a objektů v něm, na rozvoj hmatu, sluchového vnímání, a na rozvoj orientace v prostoru. Hlavním cílem je trénování jemných motorických dovedností, pozornosti a paměti. Žáci se učí rozpoznávat a zacházet s předměty a také se seznamují s modely předmětů a jejich grafickým znázorněním.

Při výtvarných činnostech se žáci učí realizovat své představy pomocí různých technik a materiálů, jako je modelování, kresba a malba. Materiály a techniky se volí podle stupně zrakového postižení žáků. Slabozraké děti mohou používat například fixy, tužky, pastelky, tabulové křídly, štětce se silnou stopou a temperové barvy. Pro nevidomé děti jsou k dispozici speciální pomůcky, jako je kuličková kreslenka a hmatové modelovací materiály.

V dnešní době se klade důraz na sebepoznávání žáka prostřednictvím jeho vlastní výtvarné tvorby. Důležitou součástí výtvarné výchovy je také estetické vnímání. Žáci se učí vnímat krásu a prožívat pozitivní pocity při tvůrčí práci. Výtvarná výchova může pomoci rozvoji sebevyjádření, tvořivosti a sebeúcty u žáků se zrakovým postižením.

Při práci s žáky se zrakovým postižením je důležité individuální přístup a vhodná podpora učitele. Kvalitní slovní instruktáž, seznámení s modelem za použití hmatu a výtvarná terapie mohou být účinnými metodami při výtvarné výchově těchto žáků.

Celkově lze říci, že výtvarná výchova pro žáky se zrakovým postižením má za cíl rozvíjet jejich vnímání, motorické dovednosti, estetické cítění a sebevyjádření. Pomocí různých technik a materiálů se žáci učí vyjadřovat své představy a prožitky prostřednictvím výtvarného umění. Stupeň zrakového postižení je samozřejmě kritériem, podle kterého určujeme volbu výtvarného materiálu a způsob jeho použití.

Podle Šuflové (1997) je výtvarná výchova pro slabozraké děti důležitým předmětem, který jim umožňuje vnímat a prožívat krásu a rozvíjet své schopnosti vyjadřovat své prožitky. Výtvarná výchova má vliv na formování jejich estetického cítění. Při tvůrčím procesu mohou žáci prožívat radost a uspokojení, což pomáhá posilovat jejich vůli a přispívá k jejich harmonickému vývoji. Odborně vedená výtvarná výchova může pomoci překonat komplex méněcennosti, který je často spojen s jejich postižením. Je však důležité přistupovat ke každému žákovi individuálně, znát jeho diagnózu a vyvarovat se překračování jeho výtvarných schopností. Znalost možností jednotlivých žáků je také klíčová pro správné hodnocení jejich výtvarných

projevů. Učitel by měl respektovat osobité vyjádření žáků a v případě neúspěchu se k nim citlivě přistupovat.

Osoby s těžkým zrakovým postižením vnímají fotografování jako prostředek, který jim umožňuje objevovat a zachycovat svět kolem nich. Fotografie jim poskytuje možnost vnímat detaily a krásu, kterou by jinak nemohli zachytit. Mnozí z nich uvádějí, že fotografie jim umožňuje vnímat smyslem, který je částí jejich zrakového vnímání, ať už se jedná o důkladnější vnímání detailů nebo vnímání významu a kompozice snímku.

Fotografie se také stává prostředkem, který jim pomáhá vyjádřit jejich myšlenky a pocity a umožňuje jim zapomenout na věci, které si nechtějí pamatovat. I přes své zrakové postižení jsou schopni vnímat celkové tvary a formy a využívat například svůj slabý zrak při komponování snímků.

Digitální fotografie je pro ně zvláště důležitá, protože jim umožňuje okamžité sdílení fotografií. Rozhovory o fotografovaných objektech, kompozicích, tématech je pro ně velmi důležitá. Fotografování je pro ně nejen prostředkem k zachycování světa, ale také způsobem, jak rozvíjet svou osobnost a objevovat krásu ve světě, kterou by jinak nemohli tak intenzivně prožívat.¹⁰

2.2. Možnosti technického vybavení a adaptace pro zrakově postižené

Pro zrakově postižené žáky existuje několik technických možností a adaptací, které jim usnadňují fotografování. Mezi tyto možnosti patří například umístění hmatových prvků na fotoaparátu, jako jsou výstužky nebo texturované body, které umožňují žákům s omezeným zrakem orientovat se na zařízení a ovládat ho snadněji. Pokročilé fotoaparáty mohou také nabízet hlasové pokyny a zvuková upozornění, která pomáhají zrakově postiženým žákům navigovat a nastavovat parametry.¹¹

Další možností je zvětšovací funkce, která umožňuje zrakově postiženým žákům lépe vidět obraz na displeji a zaostřit na požadované detaily. Software a aplikace mohou poskytovat možnost přidání hlasových popisků ke snímkům, což umožňuje žákům s omezeným zrakem popsat své fotografie a lépe si je zapamatovat nebo sdílet s ostatními.

Zrakově postižení žáci mohou využívat také taktilní referenční body nebo šablony, které jim pomáhají určit pozici objektu nebo kompozici při fotografování. Pokud se používá fotoaparát s

---

¹⁰ <https://spolecnevzdelavani.upol.cz/pdf-portal-vzdelavani/0460-baslerova-p-a-kol-poradenstvi-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-v-systemu-cinnosti-uradu-prace-ceske-republiky-olomouc-univerzita-palackeho-2022/>

¹¹ <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1034912X.2022.2095359>

dotykovým displejem, může být pomocí hlasového čtečky obrazovky zrakově postiženým žákům poskytnuta zvuková zpětná vazba o stavu displeje a jeho funkcí.

Existují také speciální softwary a aplikace navržené pro zrakově postižené fotografy, které jim poskytují další přizpůsobení a funkcionality v souladu s jejich potřebami. Mezi několik speciálních softwarů, které pomáhají zrakově postiženým fotografům pracovat s obrázky a fotografiemi. Tyto nástroje se snaží zlepšit přístupnost a usnadnit práci s vizuálními informacemi pro uživatele se zrakovým postižením. Do seznamu se řadí například JAWS, BlindPhotographers.org, BlindShell Photo Recognition, Talking Goggles, Dolphin SuperNova Magnifier and Screen Reader, PhotoPad.

Například JAWS Job Acces With Speech je software obecně určen pro zrakově postižené uživatele k práci s počítačem. Má funkce pro čtení textu nahlas, ale také může být užitečný pro práci s fotografiemi pomocí správného nastavení.

BlindPhotographers.org je webová platforma a komunita, která se zaměřuje na podporu zrakově postižených fotografů. Poskytuje, tipy, triky a software, které mohou pomoci zlepšit práci s fotografiemi.

BlindShell Photo Recognition je software určený pro mobilní zařízení a umožňuje zrakově postiženým uživatelům rozpoznávat a popisovat fotografie pomocí hlasových popisů.

Talking Goggles je rovněž mobilní software, který je zábavný a užitečný nástroj pro rozpoznávání objektů a scén na fotografiích prostřednictvím hlasových popisů.

Dolphin SuperNova Magnifier and Screen Reader je software, který kombinuje zvětšování obrazovky s čtecí funkcí pro zvýšení přístupnosti a umožňuje práci s grafikou a fotografiemi.

Jako poslední ze zmíněných softwarů je PhotoPad, který patří do skupiny velice běžných softwarů pro úpravu fotografií.

Díky těmto technickým možnostem a adaptacím mají zrakově postižení žáci přístup k vhodnému vybavení, které jim umožňuje plnohodnotně se věnovat fotografování.

3. Didaktická část

Následující kapitola práce je rozdělena na dvě části. V první části představím drobnou výzkumnou sondu, která má akční participativní charakter (Hendl, 2005). V druhé části uvádím model vyučování výtvarné výchovy, který integruje fotografii a fotografování do výuky žáků se zrakovým postižením.

3.1. Výzkumná sonda

Výzkumnou sondu jsem realizovala na dvou základních školách pro žáky se zrakovým postižením v ČR. Sonda se skládá z rozhovorů se dvěma vyučujícími výtvarné výchovy, z náslechnů v hodinách výtvarné výchovy a jejich reflexe. Poslední částí výzkumné sondy je návrh, realizace a reflexe výuky.

Zajímalo mě, zda jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografií a fotografováním ve výuce výtvarné výchovy. Kladu si tyto základní výzkumné otázky:

- Z jakých důvodů **jsou** žáci ve vybrané ZŠ seznamováni s fotografií a fotografováním ve výuce výtvarné výchovy?
- Z jakých důvodů **nejsou** žáci ve vybrané ZŠ seznamováni s fotografií a fotografováním ve výuce výtvarné výchovy?
- Co brání tomu, aby žáci se zrakovým postižením mohli být seznamováni s fotografováním a fotografií ve výuce výtvarné výchovy?

Sonda si tedy klade za cíl:

- 1) zjistit postoje vyučující(ch) k integraci fotografie a fotografování do výuky výtvarné výchovy na vybrané základní škole,
- 2) popsat jak výuka fotografie a fotografování ve výtvarné výchově vypadá a probíhá, a pokud probíhá formulovat její vzdělávací cíle,
- 3) na základě zjištěných dat navrhnout, zrealizovat a reflektovat model vyučování VV pro žáky se zrakovým postižením, který integruje fotografii a fotografování.

V rámci třetího cíle jsem si kladla ještě následující výzkumné otázky:

- Jak žáci se zrakovým postižením reagují na výuku o fotografii a fotografování?
- Jak můžeme motivovat žáky k tvůrčí činnosti, která není typickou součástí výtvarné výchovy?

3.2. Výběr školy a respondenti

Základní školu pro svou výzkumnou sondu jsem vybírala na základě těchto kritérií:

- základní škola je určena dětem se zrakovým postižením
- na ZŠ je realizována výuka výtvarné výchovy podle RVP a ŠVP
- vybraná ZŠ reprezentuje běžnou ZŠ pro děti se zrakovým postižením

Pro účely výzkumné sondy byly vybrány dvě základní školy pro žáky se zrakovým postižením, aby bylo možné přístupy porovnat. Z důvodu anonymizace neuvádím místo, kde se školy nacházejí.

ZŠ 1: Budova školy je architektonicky přizpůsobena potřebám zrakově postižených. To zahrnuje široké chodby, orientační prvky na podlaze, taktilní mapy a různé další přizpůsobení, které pomáhají žákům s orientací a bezpečným pohybem po škole, Budova je bezbariérová a vybavená moderními technologiemi. Atmosféra školy je inkluzivní a podporující, zaměřená na individuální přístup ke každému žákovi. Pedagogický personál je speciálně vyškolen pro práci se zrakově postiženými dětmi a klade důraz na vytváření pozitivního a bezpečného prostředí. Škola podporuje nejen akademický, ale i osobnostní a sociální rozvoj svých žáků. Specializovaná učebna na výtvarnou výchovu je vybavena speciálními pomůckami a materiály, které umožňují zrakově postiženým žákům tvořit a vyjadřovat se prostřednictvím umění, Učebna zahrnuje různé druhy materiálů pro taktilní vnímání, jako jsou textury, hmatové materiály a 3D modely. Učitelé výtvarné výchovy jsou vyškoleni v technikách, které podporují zrakově postižené děti ve výtvarné tvorbě, například používání zvukových a hmatových prvků.

Vyučující na této škole je s výtvarnou činností spojená přibližně 44let. Realizace – MŠ, ZŠ, SŠ, ale dříve i arteterapie ÚSP. Vyučuje přibližně 30 žáků ve dvou skupinách.

Co se týče výtvarných technik nejčastěji používá techniky kombinované, téma je sice uvedené, ale činí projekty, tedy propojení všeho do všech předmětů. Zásadně do prací žáků nezasahuje, ponechává vše jak to "vidí", ustříhnu, netrvá na barvách, odmítám zásah dospělých do výtvarné práce žáků, kteří nachystají, vystříhnu, nalepí a žák potom prakticky nečiní nic. V tomto směru bývá potíží s asistenty, kteří většinou rádi za děti něco vytvářejí.

V letošním roce dělali žáci s vyučující v pracovní výchově máky pro Den válečných veteránů, odlévali mýdla, lepili lisované květiny na ruční papír a pracovali na projektu Minda – Čapkové.

ZŠ 2: Budova školy je speciálně navržena a vybavena tak, aby vyhovovala potřebám zrakově postižených dětí. To zahrnuje bezbariérový přístup, široké chodby a schodiště s kontrastními

barvami, které usnadňují orientaci. Důraz je kladen na bezpečnost a pohodlí žáků, což je zajištěno různými orientačními a navigačními prvky, jako jsou taktilní mapy a vodící linie.

Atmosféra ve škole Jaroslava Ježka je přátelská a podporující, zaměřená na individuální přístup ke každému žákovi. Pedagogové jsou vyškoleni ve speciálních metodách výuky, které jsou přizpůsobeny potřebám zrakově postižených dětí. Škola klade důraz na inkluzi a snaží se vytvářet prostředí, kde se děti cítí přijaty a podporovány jak akademicky, tak sociálně a emocionálně.

Specializovaná učebna na výtvarnou výchovu je vybavena speciálními pomůckami a materiály, které umožňují zrakově postiženým žákům tvořit a vyjadřovat se prostřednictvím umění. Tato učebna obsahuje různé hmatové a taktilní materiály, které umožňují dětem vnímat a tvořit pomocí smyslů jiných než zrak. Učitelé využívají techniky, jako jsou reliéfní kresby, modelování z hlíny a využití texturovaných materiálů, které podporují kreativitu a umělecký rozvoj žáků.

Hodinová dotace VV na této škole činí pět vyučovacích hodin a společně s hudební výchovou patří do odvětví RVP Umění a kultura. Pokud se jedná o ŠVP a propojení s výtvarnou výchovou ve všech předmětech je snaha o názorné pochopení, poznání smysly a radost z tvoření.

Vyučující 1: má 43 let praxe v oblasti speciální pedagogiky, logopedie a tyflopedie. Výtvarnou výchovu vyučuje přes 40 let a v oblasti výtvarné výchovy je aprobovaná pro 1.stupen, dále Školský ústav umělecké výroby Praha.

Vyučující 2: má 35 let praxe ve školství, z toho 15 let na škole, která je specializována na vzdělávání žáků se zrakovým postižením. Vyučující má vzdělání v oboru speciální pedagogika a pedagogiku pro mládež vyžadující speciální péči. Výtvarnou výchovu vyučuje 15 let a je aprobovaná v oblasti speciální pedagogiky se zaměřením na ruční práce.

Náslech byl realizován na jedné základní škole ZŠ 1, kde jsem měla možnost pozorovat a vstoupit do komunikace s žáky 8. a 9. ročníku s těmito typy zrakového postižení:

4 lehké zrakové postižení

2 střední zrakové postižení

0 těžké zrakové postižení

Škola, vyučující i žáci jsou ve výzkumné sondě anonymizováni. Pokud je dále v textu cituji, označuji je: žák/číslo, vyučující/číslo a vybraná základní škola/číslo.¹²

3.3. Plán a průběh výzkumné sondy

Nejprve jsem realizovala čtyři následky na vybraných základních školách. Následky ve výuce proběhly v období od října do prosince. Během následků jsem si vedla reflektivní deník a zapisovala si postřehy z výuky (tzv. terénní poznámky).

Na základě následků a studia odborné literatury, jsem formulovala otázky do rozhovoru s vyučujícími. Realizovala jsem dva rozhovory:

1) rozhovor s vyučující 1 výtvarné výchovy jsem realizovala 6. září od 11:25 do 12:20. Přepis rozhovoru je součástí bakalářské práce v příloze.

2) rozhovor s vyučující 2 se konal dne 25. září a trval 60 minut. Přepis rozhovoru je součástí bakalářské práce v příloze.

Poslední fází výzkumné sondy proběhla realizace a reflexe navrhované výuky. Výuka proběhla ve dnech 20. března na vybrané základní škole. Výuky se účastnili žáci 1., 8. a 9. ročníků v počtu 10 žáků. Hodinová dotace výuky byla 2 vyučovací hodiny. Výuce asistovala vyučující včetně asistentky pedagoga.

Realizovaná výuka je fotograficky zdokumentovaná, založila jsem archiv dětských výtvarných prací, zapisovala jsem si do reflektivního deníku výpovědi a postřehy žáků a výuku jsem písemně reflektovala.

Všechna primární data jsem analyzovala pomocí následujících klíčových otázek:

Jaké jsou důvody pro seznamování žáků se zrakovým postižením s fotografií a fotografováním?

Za jakých okolností jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografováním a fotografií ve výtvarné výchově na vybrané základní škole pro žáky se zrakovým postižením?

Jaké jsou cíle vyučování fotografování a o fotografii ve výtvarné výchově na vybrané základní škole pro žáky se zrakovým postižením?

Jak motivovat žáky se zrakovým postižením k práci s fotografií a k fotografování?¹³

---

¹² <https://www.skolajj.cz/>

¹³ <https://www.skolazrak.cz/index.php?type=Blog&id=219&ids=214>

Cílem této výzkumné sondy bylo poskytnout ucelený pohled na to, jak lze výuku VV přizpůsobit pro žáky se zrakovým postižením, a identifikovat klíčové prvky a výzvy v této oblasti. Tato sonda může být užitečná pro další výzkum a vývoj v oblasti speciálního vzdělávání a výtvarné výchovy pro žáky se zrakovým postižením.

4. Kapitola o respondentech

Informace o vyučujícím:

Vyučující je 63letá žena se 43 lety praxe. Má aprobaci v oborech speciální pedagogika, logopedie a psychopedie, a je specialistkou v oblasti tyflopédie. Má zkušenosti s prací s menšími dětmi a působila 7 let na této konkrétní škole. Má také zkušenosti s výtvarnými projekty v rámci vězeňské služby v Ruzyni a má dobrý přehled o výtvarném umění. Její přístup k výuce fotografování je pozitivní a podporuje žáky se zrakovým postižením v tomto oboru.

Informace o vyučujícím:

Vyučující má 35 let praxe ve školství, z toho 15 let na škole Jaroslava Ježka. Má vzdělání v oboru speciální pedagogika a obor ruční práce. Specializuje se na pedagogiku pro mládež vyžadující speciální péči. Je důležité zdůraznit, že se jedná o výzkumnici, která se soustředí na práci s žáky se zrakovým postižením na své škole a snaží se najít způsoby, jak jim nejlépe poskytovat výtvarnou výchovu.

4.1. Zjištěná data a jejich interpretace

Respondentům byly ve dvou proběhlých rozhovorech pokládány následující výzkumné otázky:

Jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografií a fotografováním v hodinách výtvarné výchovy? Proč jsou a proč nejsou? Co brání tomu, aby žáci se zrakovým postižením mohli být seznamováni s fotografováním a fotografií ve výuce VV?

Jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografií a fotografováním v hodinách výtvarné výchovy? Proč jsou a proč nejsou? Co brání tomu, aby žáci se zrakovým postižením mohli být seznamováni s fotografováním a fotografií ve výuce VV?

Jaké jsou důvody pro seznamování žáků se zrakovým postižením s fotografií a fotografováním?

Výpověď vyučující 1:

„Umění zrakově postižených je jinak pojaté, mají handicap, který by se neměl brát jako bariéra pro tvoření. Fotografovat může každý člověk a mít z toho radost. Je to jiná forma umění, která může různě působit a strhává bariéry. Umění zrakově postižených může sloužit jako podpora dobré věci v rámci různých veřejných výstav. Společnost by se měla naučit akceptovat takové umění, poznat autora a jeho autentický příběh.“

„Důvodem pro seznamování žáků s fotografií je estetické působení. Fotografie v papírové podobě má pro žáky větší váhu, fotka je pro ně důležitá a pocit mít ji u sebe. Fotografování je dovednost, která může žákům dodat sebevědomí. Fotografie jako taková je zajímavou alternativou pro žáky, kteří mají špatnou motoriku. Jak jsem už říkala v rámci hodin výtvarné výchovy nefotíme, ale praktické využití fotografie u nás na škole má.“

Výpověď vyučující 2:

„Využívají mobilní telefon, ale spíš na nahrávání zvukové. U nás na škole je fotografování bráno jako touha vyrovnat se těm, který opravdu tu fotku dělá. Pokud to tady někdo dělá, tak je to jenom z té touhy a vlastně tam trochu je i třeba mentální postižení, tak si myslí, že když budou cvakat a udělají ty fotky, ale oni se na ně nepodívají. Oni chtějí jenom udělat tu činnost samotnou. Takže by je bavilo třeba fotit? Bavilo by je asi cvakat něco. Vycházím právě z filmu Nespátréné, který byl u Vás na škole natočen a tam děti popisují, že i přestože fotky nevidí kladou důraz na to, že fotí pro někoho. Ano, ano, a to taky zaznamenávají pro rodinu. To jsou takové dvě polohy, myslím že se chtějí vyrovnat těm co vidí a na druhou stranu to chtějí zaznamenat pro někoho blízkého.“

„Proč si myslíte, že by žáci měli být seznamováni s fotografií? Co by jim to mohlo přinést? To já nemůžu vědět co jim to přinese, to bych to musela zkusit. Můkrát to vlastně, když tady fotíme v rámci školy a máme z různých akcí fotky, tak vlastně ty děti tu fotku nechtějí. Někteří to nechtějí, že to stejně nevidí a někteří si ji vezmou, že ji ukážou doma. Když tady nevidí, tak jasná odpověď holky, která není mentálně postižená je, že to nechce, protože jí to k ničemu není. A ty lehce mentálně postižený jako mají radost z nějakého obrázku, že ho ukážou doma. Ale jako jinak záleží na tom, jak to to dítě vyhodnotí. “

Analýza dvou rozhovorů naznačuje různé přístupy k začlenění fotografií a fotografování do výuky výtvarné výchovy na základní škole pro žáky se zrakovým postižením. V následujícím textu reflektuji a shrnuji zjištěné informace z rozhovorů s vyučující 1 a 2.

Z prvního rozhovoru vyplývá, že žáci se zrakovým postižením se aktivně zapojují do fotografování. Fotografie byly propojeny s výukou a tvořily součást školního programu. Vyučující zdůraznila důležitost podpory a vstřícnosti vedení školy v tomto ohledu. Mobilní fotografie byly preferovány, fotografická činnost byla rozmanitá a zaměřená na tvůrčí výstupy žáků. Fotografie byly vnímány jako nástroj pro zachycení technologického procesu a kultivaci výtvarného umění.

Rozhovor s druhou vyučující ukázal, že přístup k fotografování žáků se zrakovým postižením je méně aktivní. Fotografie jsou méně používány a někteří žáci vyjádřili nezájem o vlastnictví fotografií. Vyučující se snažila najít způsoby, jak fotografování zpřístupnit pro své žáky, ale nebyla tak aktivní jako vyučující 1. Hmatový a tvořivý přístup je preferován před možností fotografování.

V prvním rozhovoru vyučující zdůraznila, že fotografování má pro žáky se zrakovým postižením přidanou hodnotu a může jim pomoci rozvíjet sebevědomí, sebe identitu a výtvarné dovednosti. Fotografie byly vnímány jako nástroj, který umožňuje žákům stát se součástí tvůrčího procesu. V druhém rozhovoru bylo konstatováno, že vyučující nemá konkrétní zkušenosti s tím, co by mohlo fotografování přinést žákům se zrakovým postižením. Někteří žáci projevovali nezájem o vlastnictví fotografií, a fotografování nebylo vnímáno jako klíčový prvek v jejich vývoji.

V prvním rozhovoru se zdá, že fotografování a fotka mohou být pro žáky se zrakovým postižením pozitivním prvkem v rámci výtvarné výchovy. Vyučující byla aktivní v podpoře a integraci fotografií do výuky, což přineslo pozitivní výsledky.

V druhém rozhovoru se zdá, že fotografování není tak aktivně začleňováno do výuky a že žáci se zrakovým postižením nemají vždy zájem o tuto činnost.

Lze tedy říci, že přístup k fotografování a fotografiím ve výtvarné výchově na vybraných základních školách pro žáky se zrakovým postižením je různorodý, závisí na ochotě vyučujících a jejich postojích k fotografování zrakově postižených, na ochotě fotografování zapojit do výuky, na konkrétních materiálních podmínkách výuky, ale také na postojích žáků k tomuto médiu.

Z rozhovorů vplynuly otázky:

- Jak pomoci vyučujícím, aby do výuky výtvarné výchovy integrovali fotografování? Co by vyučující potřebovali?
- Jak motivovat žáky se zrakovým postižením, kteří se s fotografií nepotkávají tak často a projevili rezervovaný nebo odmítavý postoj k fotografii a fotografování?

4.2. Prezentace zjištěných dat

Ráda bych stručně popsala průběh náslechnů na ZŠ 1. Náslechy hodin výtvarné výchovy se uskutečnily hned třikrát. Při prvním setkáním jsem se seznámila s žáky, vyučující i třídní asistentkou. Nahlédla jsem do výuky předmětů jako je čeština. Vyučující často využívá interaktivní tabuli především pro nácvik psaní. Tato interaktivní tabule je zásadní pro žáky s poruchami zraku kvůli funkcím jako je zvětšování, barevné zvýraznění nebo obkreslování písmen či číslic.

Třídní vyučující mě provedla po škole, ukázala různé výtvarné projekty, techniky, a dokonce i 3D modely, které se často využívají napříč všemi předměty. Hmat je zásadním smyslem, který dokáže žákům se zrakovou vadou usnadnit výuku.

Výtvarná výchova na ZŠ 1 má charakter takový, že každý žák má tvořit sám za sebe a do jejich práce není třídním vyučujícím nijak zasahováno. Často se využívají kombinované techniky žáci tvoří společně projekty, jejichž cílem je propojit se s ostatními předměty. V letošním. roce dělali žáci například máky pro Den válečných veteránů, odlévali mýdla, lepili lisované květiny na ruční papír a podíleli se na projektu Minda – Čapková.

Fotografická aktivita, která byla realizována na škole je poměrně známá. Jedná se o malování světlem ve tmě, které spočívá v nastavením dlouhého času na fotoaparátu a máváním jakýkoliv druhem světla před objektivem. Spoušť fotoaparátu se drží tak dlouho, dokud člověk nedomaluje sebou vymyšlený obraz. Může se jednat o písmeno, jiné známé symboly nebo o cokoliv abstraktního.

Pokud bych měla navrhnout další aktivity s fotografií a fotografováním zmínila bych hmatovou fotografii, zvukovou fotografii, fotografování pomocí průvodce a tvorbu interaktivních fotoknih. Nejvíce mě zaujala tvorba hmatových fotografií pomocí speciálních technik jako je použití 3D tiskárny k vytvoření reliéfu fotografií. Žáci mohou reliéfy prozkoumávat hmatem. Rovněž zajímavou variantou je již zmiňovaná tvorba interaktivních fotoknih, které kombinují fotografie s Braillovým písmem a zvukovými nahrávkami. Děti takto jednoduše můžou číst hmatem a poslouchat popisy fotografií.

Po první hodině a uběhlém seznámení jsem se společně všichni odebraly do místnosti, která byla ideální pro uskutečnění fotografické aktivity Malování světlem. Jednalo se o smíšenou skupinu 1., 8. a 9. ročníku základní školy. Žákům byl představen umělec, kterým byla celá aktivita inspirována. Podrobně jsem jim vysvětlila, jak budeme při fotografické aktivitě postupovat a rovnou se přešlo na první fotografické pokusy. Po dovyprávění úvodu aktivity

bylo zhasnuto hlavní světlo a vždy předstoupila dvojice žáků před fotoaparát se zdrojem světla v ruce, pro nás to byl mobilní telefon se staženou aplikací, kde se daly navolit různé barvy na displeji. Jednalo se o barevné škály, které se daly snadno měnit jednoduchým pohybem prstu. Pokud bylo potřeba a žák si byl v prostoru a tmě nejistý, byl mnou opatrně odveden na určené místo před fotoaparát. Potom už jen stačilo popustit uzdě své fantazii a začít tvořit s barevnými světly. S žáky jsme společně zkoušely různé zdroje světla a malování jednotlivých symbolů jako počátečních písmen jejich jmen. Shodli jsme se však na tom, že volná tvorba, kde mohly využít svoji fantazii a celou škálu barev je bavila mnohem více. Žáci vytvořili spoustu zajímavých fotografií, kdy vždy stál jeden člověk jako model a druhý ho obíhal se zdrojem světla. Pokud se v průběhu tvoření snímku postupně měnily barvy vznikaly čím dál pestřejší fotografie. Ráda bych uvedla, že při prvním pokuse jsem fotoaparát obsluhovala jen já sama, ale už při druhé návštěvě jsem vysvětlila fungování fotoaparátu, navedla hmatem na samospoušť a děti mohly celou aktivitu zvládnout zcela sami.

Žáci si sami rozdělili role, protože ne každý chtěl být modelem nebo aktivním tvůrcem. Některým stačilo obsluhovat fotoaparát a technická stránka je zajímala více.

Pro lepší fungování aktivity, aby se ostatní žáci tolik nenudily bylo by možné sehnat více vybavení. To by umožnilo rychlejší a hladší průběh fotografické aktivity. Jinak se domnívám, že se aktivita povedla a všichni žáci jejímu zadání porozuměli. Odměnou mi byla obrovská radost v očích, když jsem společně promítali jejich vytvořené fotografie.

Postřehy vyučující byly následovné: *Všechny fotografie vyšly krásně i s tím mobilem, jak jste takhle dělali. Každé světlo mělo úplně jiný efekt. Všem to vyšlo moc hezky opravdu a potom se mi hrozně líbí i ty fotografie z té učebny, kdy jsou vyfoceni při procesu. A, že účastnili všichni, tak to bylo taky fajn.*

Popis k fotografiím

Na fotografii první je žák, který si přál být v roli obsluhovatele fotoaparátu. Jednalo se o žáka ze smíšeného ročníku 8. a 9. třídy. Na tvorbě fotografií se dohromady podílelo šest žáků.

Na fotografii druhé je žák, který drží vytvořenou nástěnku, na jejíž tvorbě se podílela celá třída. Žáci spolupracovali napříč ročníky 8., 9. a 1. třídy. Nástěnku společně vystavili v prostorách školy.

Na fotografii třetí je žákyně a já při společné hodině, kdy probíhala reflexe a promítání vzniklých fotografií. Žáci byli dotazováni na různé reflektivní dotazy ohledně průběhu tvorby.

Obrázek 1 Žák s fotoaparátem

Obrázek 2 Žák s nástěnkou

Obrázek 3 Žákyně a já při reflexi

4.3. Návrh fotografických aktivit pro děti se zrakovým postižením

Námět: Malování světlem

Motivace: Žákům v úvodu vyučování představíme tvorbu Peta Eckerta. Ukázka příkladů malování světlem a příběh o umělcích, kteří používají světlo k vytváření umění. Zrakově postiženým dětem ukážeme příklady z tvorby podle jejich stupně zrakového postižení. Pokud jde o zrakové postižení lehké využijeme interaktivní tabuli a funkci zvětšování. V případě těžkého zrakového postižení využijeme funkce čtení nahlas, která popíše, co se na fotografii odehrává. Cílem je podpořit vnímání světla a pohybu rozvíjet kreativitu a technické dovednosti, posílit smyslové vnímání.

Zadání / výtvarný úkol / instrukce: Vytvořit sérii fotografií pomocí techniky malování světlem, kde děti budou kreslit světelnými zdroji v temném prostoru. Instrukce: Vyberte si světelný zdroj (baterka, LED světla, mobilní telefon). V tmavé místnosti používejte světelný zdroj k malování ve vzduchu. Fotografujte své pohyby pomocí dlouhé expozice na fotoaparátu.

Výtvarné prostředky / materiál / technika / média: Fotoaparáty s možností nastavení dlouhé expozice, různé světelné zdroje, stativy. Fotografování s dlouhou expozicí neboli malování světlem (digitální fotografie).

Umění / vizuální kultura: Inspirační umělci Pete Eckert, Sonia Soberats, Bruce Hall, Pablo Picasso a jeho světelné kresby a Eric Staller s jeho světelnými objekty.

Postup: Úvodní diskuze a seznámení s technikou malování světlem, ukázky prací umělců. Jako motivační aktivita poslouží ukázka jednoduchých kreseb v temné místnosti. Výběr světelných zdrojů v rámci prozkoumání různých světelných zdrojů pomocí hmatu. Nastavení fotoaparátu vysvětlení a praktické nastavení fotoaparátu na dlouhou expozici ISO 100, BULB. Malování světlem vytváření světelných obrazců v temné místnosti, fotografování. Prezentace, představení a diskuze o hotových dílech.

Výtvarné činnosti: Fotografování s dlouhou expozicí – malování světlem

Cíl výuky: Rozvíjet smyslové vnímání světla a pohybu, podpořit kreativitu a sebe prezentaci, naučit se techniku fotografování s dlouhou expozicí

Reflexe / reflektivní dialog / reflektivní otázky: Reflexe v rámci jedné vyučovací hodiny, kdy se promítnou vytvořené fotografie. Reflektivní otázky: Co vyjadřují vaše fotografie? Popište a vysvětlete svůj záměr. Popište způsob, jakým jste fotografie vytvářeli? Jaký typ

světelného zdroje vám vyhovoval nejvíce? Jaké bylo malovat světlem? Co jste cítili během tvorby?

Hodnocení / kritéria hodnocení / klasifikace: Originalita, zapojení pohybu a světelných prvků, technické zpracování, to vše patří mezi kritéria hodnocení. Formativní hodnocení: poskytování zpětné vazby, sebehodnocení a vrstevnické hodnocení

Očekávané výstupy: Série fotografií vytvořených technikou malování světlem, zlepšení vnímání světla a pohybu, zvýšená sebedůvěra a radost z tvorby

Klíčové kompetence: Kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence k řešení problémů

Mezipředmětové vazby: Výtvarná výchova, Fyzika (světlo, expozice), Informatika (editace digitálních fotografií)

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Enviromentální výchova

Tento plán aktivity umožňuje zrakově postiženým dětem, ale i dospělým zapojit se do jedinečné formy umění, kde se světlo stává nástrojem pro kreativní vyjádření. Zároveň rozvíjí technické dovednosti a podporuje sebe prezentaci.

4.3.1. Reflexe

Dne 20. března proběhla na Základní škole Náměstí Míru reflexe s žáky, kteří se aktivně podíleli na fotografické aktivitě. Reflexe trvala přibližně hodinu a účastnila se jí třídní vyučující prvních a devátých ročníků spolu s paní asistentkou. Atmosféra byla přátelská a součástí reflexe bylo promítání fotografií z procesu tvorby i výsledků, které technika „lightpaintingu“ odhalila.

Samotná aktivita byla časově rozdělena do dvou návštěv. Nyní se zaměřím na popis jedné z nich. Celkové trvání jedné z těchto částí dosahuje 45 minut. Samotná tvorba probíhala dohromady s deseti žáky napříč ročníky. Účastnili se jí tři chlapci a jedna dívka z 1. ročníku, tři dívky a tři chlapci z ročníku osmého a posledně také žáci z 9. ročníku. Motivace probíhala formou řízeného rozhovoru nad dílem umělce Peteho Eckerta. Žáci byli seznámeni s kontextem jeho práce a společně jsme následně nad dílem diskutovali. Následně se naše skupinka odebrala do předem domluvené místnosti, která byla perfektní pro provedení aktivity, díky absolutní tmě. Jednalo se malou tělocvičnu, kde jsme si předem s vyučující a žáky připravili sezení na zemi. Následně jsem žáky rozdělila do dvojic. Při první návštěvě jsem aplikovala zásadu názornosti. Sama jsem obsluhovala fotoaparát a žáci mi stáli modelem. Při návštěvě druhé jsem převzala pasivní roli a žáky pouze pozorovala a byla jsem jim k dispozici ke konzultaci jejich tvorby. Žáci byli aktivně zapojeni do výuky. Na tvorbě se vždy podílela část žáků. Ti, kteří se zrovna přímo nepodíleli na tvorbě měli za úkol zamýšlet se nad tím, jak by svou práci chtěli pojmout a pozorovali proces, kterým následně práce vznikaly. Výuka probíhala hladce, paní učitelka pouze přihlížela a asistentky pedagoga/děti standardně asistovaly ve výuce. Já jsem žákům asistovala při orientaci v prostoru. Fotoaparát stál namířen na stěnu a jeden žák vždy obsluhoval fotoaparát, druhý stál modelem. Hlavní úkol vycházel z inspirace dílem Petera Eckerta. Žák za fotoaparátem měl tedy za úkol vypozerovat intenzitu světla, experimentovat s barvou a světlem vymezit prostor kolem svého spolužáka, který stál jako model před fotoaparátem. Reflektivní část opět probíhala formou řízeného rozhovoru. Žákům byly pokládány reflektivní otázky týkající se jejich zážitkového uchopení práce? Jejich prožitků a počitků z práce. Zároveň se také dotýkaly technického uchopení a kontextového zařazení jejich práce.

Společně s žáky a třídní učitelkou jsme si připomněli celý proces tvorby. Žáci byli dotazováni, jak je aktivita bavila, zda jim přišla doba na fotografování adekvátní a jaké pocity při tvorbě cítili. Většina žáků uvedla, že je nejvíce bavilo tvoření barevných fotografií za pomoci mobilní aplikace. Během fotografování si spontánně rozdělili role modelů, aktivních umělců

manipulujících se světlem a fotografií za fotoaparátem. Při reflexi potvrdili, že každému vyhovovala jiná role, což mě potěšilo, neboť se podařilo zapojit všechny žáky.

Fotografickou aktivitu jsem na této škole realizovala dvakrát. Na základě zpětné vazby od třídní učitelky a žáků soudím, že byla aktivita úspěšná. Fotografie jsme vždy vytvořili v rámci jedné vyučovací hodiny. Žáci potvrdili, že taková doba byla pro ně ideální vzhledem k jejich zrakovým vadám, neboť by jim bylo nepříjemné pobývat ve tmě déle a poté přecházet do osvětleného prostředí. Přechod z úplné tmy na světlo byl pro žáky náročnější, ale postupně jej zvládli dobře jak mladší ročníky, které udrží pozornost kratší dobu, tak i ty starší, kterým pobyt ve tmě nečinil takový problém.

Aktivita působila na žáky různorodě, ale všichni se shodli, že je tvoření bavilo, nebo se jim alespoň líbil výsledek, který jsme společně promítali na velké interaktivní tabuli, kterou často využívají k výuce. Žáci se naučili správné nastavení fotoaparátu, použití stativu a jeho samotnou obsluhu. Rovněž se naučili obsluhovat mobilní aplikaci s barevnými světly, orientovat se v tmavém prostoru a vytvořit barevnou kompozici vhodnou k vyfotografování. Některé žáky bavilo obsluhování fotoaparátu a zajímali se o jeho fungování, jiní preferovali stát modelem a další tvořit barevné pozadí či obrazce. Pro porovnání jsem se ptala, zda je více bavilo malovat konkrétní obrazce, nebo tvořit abstrakce jako například písmena, květiny či slunce. Využili jsme různé zdroje světla, od klasické baterky a blesku u mobilu až po mobilní aplikaci s barvami. Žáci uznali, že je nejvíce bavila mobilní aplikace s barevným spektrem.

Žáci dostali příležitost učit se vnímat svoje tělo a jeho hranice ve tmě. Tvorba tohoto cyklu mi přinesla obrovskou zkušenost, ze které mohu já i ostatní čerpat do hodin výtvarné výchovy. Díky fotografiím, které vznikly ve spolupráci s žáky, soudím, že zadání bylo srozumitelné. Časová dotace dvou vyučovacích hodin byla dostačující. V závěru hodiny jsem poděkovala vyučující a účastníkům za uskutečnění aktivity.

Reakce dětí a vyučující na vzniklý fotografický cyklus a jeho proces: *Nejvíce se nám líbily ty barevné fotografie. Všechny jsou svým způsobem krásné.*

5. Výtvarná část

V této kapitole bych ráda objasnila osobní motivaci k vybranému tématu. Můj zájem vychází především z mého upřímného zájmu o fotografii. Fotografů, fotografií a vizuálního materiálu je kolem nás mnoho a obklopuje nás takřka neustále. Denně procházíme stovky fotografií s různými tématy na našich mobilních zařízeních, sami fotíme na fotoaparáty a je to pro nás naprosto normální.

Fotografie používáme k zachování vzpomínek a často je ukazujeme svým blízkým. Snažíme se zachytit v daný moment co nejvěrnější realitu, kterou můžeme vizuálně kontrolovat. Pokud vidíme, můžeme bez problémů z fotografie zjistit, co tím, že jí fotograf vyfotil zamýšlel, jakou má fotografie atmosféru a co cítíme, když se na daný snímek díváme svýma vlastníma očima.

Druhou motivací mi byla osobnost a tvorba nevidomého fotografa Peta Eckerta. Ráda bych další řádky věnovala slovům samotného autora a jeho životního příběhu, jak se dostal k fotografii.

Pete Eckert říká, že...

„Fotografování jsem nikdy nebral vážně, dokud jsem úplně neoslepl. Byl jsem vzdělán jako sochař a designér průmyslových výrobků. Vždycky jsem byl vizuálně založený a plánoval jsem studovat architekturu na Yale, ale pak jsem začal ztrácet zrak. Lékař mi lhostejně oznámil, že trpím retinitidou pigmentosou a bez dalších komentářů opustil místnost. Když jsem poslouchal Dr. Deana Edella na televizní stanici v San Francisku, dozvěděl jsem se, že oslepl úplně. Jeden posluchač se ptal na retinitidu pigmentosu a slova doktora na mě zapůsobila jako kladivo. "Osoba s RP postupně ztrácí zrak, až nakonec oslepe." Pro RP zatím neexistuje žádná léčba.

Jednoho dne jsem uklízel zásuvku a našel starý fotoaparát své tchyně. Zemřela několik let předtím. Mám rád mechanické věci, takže mi Amy přistihla, jak si s ním hraju. Požádal jsem ji, aby mi popisovala nastavení, abych zjistil, jak používat toho Kodaku z padesátých let. Zjistil jsem, že je fotoaparát fascinující a objevil jsem, že má infračervené nastavení. Přišlo mi vtipné, že slepý chlap dělá fotografie ve spektru neviditelných vln. Byl jsem nadšený. Nic jsem nevěděl o filmech nebo manuálních fotoaparátech.

Moje první fotografická výprava po tisících otázkách v obchodě s fotoaparáty to všechno odstartovala. Lidem se mé fotografie líbily. Našel jsem rychlejší médium. Znovu jsem položil milion otázek v obchodě s fotoaparáty. Musím dát velký kredit Camera Arts tady v Sacramentu. Bez nich bych se nemohl naučit fotografovat.

Koupil jsem si vlastní počítač a mluvící skener. Sám jsem se naučil používat adaptivní software. Fungoval to tak nějak. Byl to velmi náročný systém, ale trochu je lepší než nic. Ted' jsem mohl číst vzácné knihy o fotografování. Obchod s fotoaparáty mi zapůjčil starý středoformátový Mamiya flex. Miloval jsem ho. Držel jsem ho tak často, že se na povrchu začaly projevovat známky opotřebení. Vrátil jsem Mamiyu majitelce obchodu Camera Arts a omluvil se jí. Byla tak milá, že mi nabídla fotoaparát zdarma. Líbila se jí moje snaha se učit. Řekla, že ho chtěla dát hladovému studentovi. Poděkoval jsem jí, ale vysvětlil jsem jí, že nejsem ten pravý kandidát. Začal jsem hledat podobný použitý fotoaparát. Když jsem ho našel, měl jsem dva funkční základní fotoaparáty. Báječně jsem se bavil.

Nejsem vázán předpoklady zrakem zdravých lidí nebo jejich předpokládanými omezeními. Fotoaparát je pro mě další způsob tvorby umění. Ve skutečnosti mé kresby vypadají jako mé fotografie alespoň ty, které jsem vytvářel, když jsem viděl. Existuje společný prvek, který spojuje všechna mé umělecká díla. Kdybyste viděli moje staré figurální sochy, poznali byste to. Mají takový drsný styl. Už od mládí a při váze 125 liber jsem začínal s velkými kameny a skončil s malými.

Snažím se prosekávat novou cestu jako slepý vizuální umělec. S viděními lidmi nedělám umění. Dostávám od nich zpětnou vazbu před tím, než vytvořím velké tisky. Vyfotím snímek, zpracuji film a provedu kontaktní tisk. Dělam, co nazývám vzorkovými otisky. Je zde jasný rozdíl. Potřebuji zpětnou vazbu, abych si mohl dovolit vytvářet velké finální produkty. Mohl bych zcela vyloučit zrakem zdravé lidi z mého procesu. Mohl bych napsat zprávu o události pořízení snímků. Negativy, kontaktní listy a záznam o události by mohly být finálním produktem. Větší tisky mi ale dělají větší radost. Chci, aby se na nich podíleli zrakem zdraví lidé. Je to dobrý most mezi slepými a zrakem zdravými. Chci být začleněn do světa a přijat.

Je pro mě důležité, aby zrakem zdraví lidé přemýšleli o slepotě.

Co získávám z fotografování, je sama událost, ne snímek. Dělam velké tisky, abych přiměl zrakem zdravé lidi k přemýšlení. Rozhovory s lidmi v galeriích staví most mezi mé vnímání ve své mysli a jejich vize mé práce. Občas lidé odmítají věřit, že jsem slepý. Jsem vizuální člověk. Jenom nemohu vidět. “

5.1. Představení cyklu Malování světlem

V předchozích kapitolách jsem představila nevidomého fotografa Petu Eckerta, který tvoří expresivní fotografická díla s pomocí techniky tzv. Lightpainting. Tuto metodu jsem použila pro tvorbu vlastních fotografií. Vytvořila jsem celkem 5 fotografií. Ale tři považuji za klíčové a předvedu je blíže na své obhajobě práce. Cyklus jsem nazvala Malování světlem. Fotografie jsou v příloze č. 7 této práce, na stránkách níže vkládám jen menší reprodukce pro představu o celkovém konceptu.

Vybavení pro lightpainting zahrnuje stativ, dálkový spouštěč a různé světelné zdroje. Stativ je klíčový pro udržení fotoaparátu stabilního během dlouhé expozice. Dálkový spouštěč umožňuje fotografovi soustředit se na malování světlem bez nutnosti se vracet k fotoaparátu. Pro světelné zdroje lze použít téměř cokoli, co produkuje světlo, například baterky, LED světla, laserová ukazovátka nebo dokonce mobilní telefony. Experimentování s různými zdroji světla může přinést různé efekty a obohatit výsledné snímky.

Lightpainting neboli určitý typ fotografie s dlouhou expozicí, kombinuje fotografii a improvizované vybavení k zachycení světelných zdrojů ve tmě. Pro úspěšné lightpaintingové fotografie je nezbytné použít stativ, dálkový spouštěč a různé světelné zdroje, jako jsou baterky nebo mobilní aplikace. Vhodnou denní dobou pro venkovní focení je tzv. modrá hodina, která nastává hned po západu slunce. Lightpainting je umění vytvářet fotografie nastavením dlouhé expozice na fotoaparátu a použitím pohybujícího se zdroje světla, který "maluje" obrazy v temnotě. Fotograf otevře závěrku fotoaparátu a nechá ji otevřenou, zatímco kreslí ve vzduchu se světelným zdrojem. Výsledkem jsou linie světla, které vytvářejí zářící obraz během dlouhé expozice.

Technická stránka lightpaintingu vyžaduje pochopení základních principů fotografie, zejména expozičního trojúhelníku, který zahrnuje čas závěrky, clonu a ISO. Čas závěrky je doba, po kterou je závěrka fotoaparátu otevřená, a pro lightpainting je obvykle nastaven na delší čas, aby bylo možné zachytit více světla. Clona určuje množství světla, které vstupuje do fotoaparátu, a pro lightpainting se často používají úzké clony s vysokými hodnotami mezi f/8 a f/10. ISO měří citlivost digitálního fotoaparátu na světlo, přičemž pro lightpainting se obvykle používají nižší hodnoty mezi 100 a 250, aby se zabránilo přesycení a vypálení obrazu.

Pro dosažení požadovaných snímků je třeba nejen správně nastavit fotoaparát, ale také pečlivě plánovat a cvičit. Lightpainting lze provádět v temném interiéru, ale mnoho umělců preferuje venkovní prostředí. Modrá hodina, která nastává hned po západu slunce, je oblíbeným časem

pro lightpainting, protože poskytuje dostatek přirozeného světla pro zachycení detailů scény. Při fotografování v modré hodině je důležité sledovat měnící se světlo a přizpůsobit se mu.

Žáci byli dotazováni, jak je aktivita bavila, zda jim přišla doba na fotografování adekvátní a jaké pocity při tvorbě cítili. Většina žáků uvedla, že je nejvíce bavilo tvoření barevných fotografií za pomoci mobilní aplikace. Během fotografování si spontánně rozdělili role modelů, aktivních umělců manipulujících se světlem a fotografů za fotoaparát. Při reflexi potvrdili, že každému vyhovovala jiná role, což bylo pozitivní, protože se podařilo zapojit všechny žáky.

Fotografickou aktivitu jsem na této škole realizovala dvakrát. Na základě zpětné vazby od třídní učitelky a žáků soudím, že byla aktivita úspěšná. Fotografie jsme vždy vytvořili v rámci jedné vyučovací hodiny. Žáci potvrdili, že taková doba byla pro ně ideální vzhledem k jejich zrakovým vadám, neboť by jim bylo nepříjemné pobývat ve tmě déle a poté přecházet do osvětleného prostředí. Přechod z úplné tmy na světlo byl pro žáky náročnější, ale postupně jej zvládli dobře jak mladší ročníky, které udrží pozornost kratší dobu, tak i starší, kterým pobyt ve tmě nečinil takový problém.

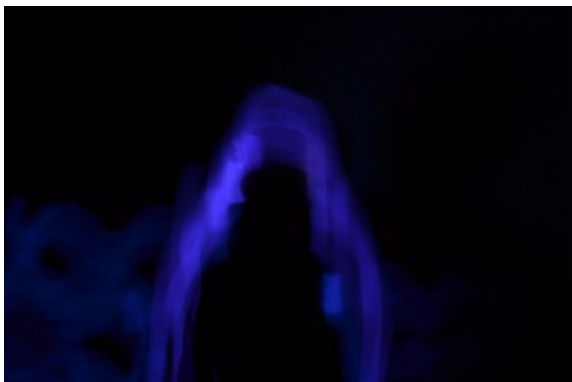
Aktivita působila na žáky různorodě, ale všichni se shodli, že je tvoření bavilo, nebo se jim alespoň líbil výsledek, který jsme společně promítali na velké interaktivní tabuli, kterou často využívají k výuce. Některé žáky bavilo obsluhování fotoaparátu a zajímali se o jeho fungování, jiní preferovali stát modelem a další tvořit barevné pozadí či obrazce. Pro porovnání jsem se ptala, zda je více bavilo malovat konkrétní obrazce, nebo tvořit abstrakce jako například písmena, květiny či slunce. Využili jsme různé zdroje světla, od klasické baterky a blesku u mobilu až po mobilní aplikaci s barvami. Žáci uznali, že je nejvíce bavila mobilní aplikace s barevným spektrem.

Během aktivity jsme se společně naučili vnímat své tělo a jeho hranice ve tmě. Tvorba tohoto cyklu mi přinesla obrovskou zkušenost, ze které mohu já i ostatní čerpat do hodin výtvarné výchovy. Díky fotografiím, které vznikly ve spolupráci s žáky, soudím, že zadání bylo srozumitelné. Časová dotace dvou vyučovacích hodin byla dostačující. V závěru hodiny jsem poděkovala vyučující a účastníkům za uskutečnění aktivity.

Lightpainting představuje unikátní způsob, jak zapojit žáky do kreativní fotografické činnosti, a to i ty se zrakovým postižením. Tato technika umožňuje každému žákovi najít svou roli, ať už jako model, fotograf, nebo umělec manipulující se světlem. Díky této aktivitě žáci získávají nové zkušenosti a dovednosti, které mohou využít i v dalších výtvarných projektech.

Lightpainting tak rozšiřuje možnosti výtvarné výchovy a nabízí inspirativní a inkluzivní přístup k uměleckému vyjádření.

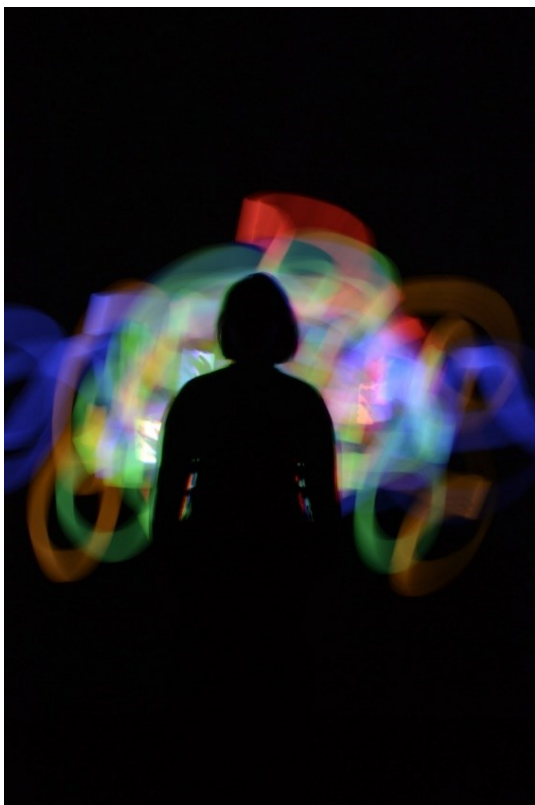
Příklady fotografií z vlastní tvorby

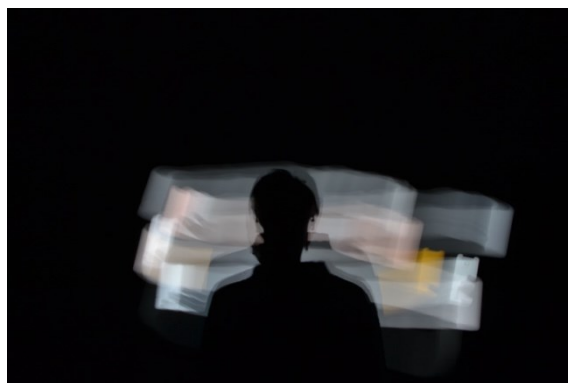
Obrázek 4 cyklus malování světlem

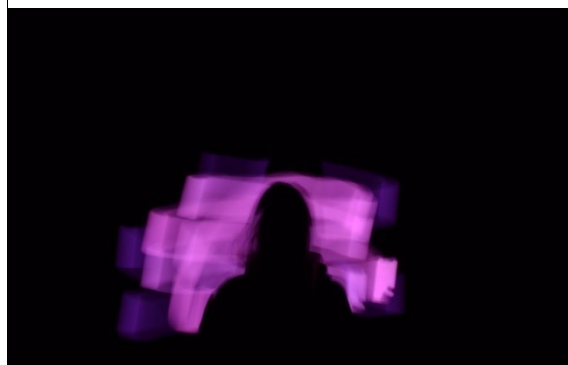
Obrázek 5 cyklus malování světlem

Obrázek 6 cyklus malování světlem

Obrázek 7 cyklus malování světlem

Obrázek 8 cyklus malování světlem

Obrázek 4: Z fotografického cyklu *Malování světlem* se můžeme podívat na fotografii, která vznikla ve spolupráci se zrakově postiženými žáky. Při tvorbě této fotografie jsem obsluhovala fotoaparát já a scénérii tvořili dva žáci. Jeden jako model a druhý vytvářel barevné pozadí za pomoci mobilního telefonu se staženou aplikací, kde se daly za pomoci barevné škály navolit různé barvy. Žák zvolil modrou barvu a dle jeho výpovědi se snažil naznačit mořské vlny.

Obrázek 5: Byla zapojena jako modelka paní asistentka. Cílem žáků bylo vytvořit atmosféru jako při ohni.

Obrázek 6: Tady je opět paní asistentka jako ústřední postava. Žáci se snažili využít více barev najednou.

Obrázek 7: Zde se nacházím jako model já. Obsluhu fotoaparátu a celou scénérii měli žáci ve svých rukou. Cílem bylo využít prakticky celou barevnou škálu, kterou nabízela mobilní aplikace.

Obrázek 8: Na této fotografii spolupracovali jen žáci. Jak na obsluze fotoaparátu, tak i v tvorbě scénérie. Všechny fotografie z celého fotografického cyklu spojuje jeden konkrétní prvek a tím je inspirace nevidomým umělcem Petem Eckertem, který techniku lightpaintingu (malování světlem) využívá ke své práci.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku fotografie pro děti se zrakovým postižením, konkrétně na využití techniky lightpaintingu – malování světlem ve výtvarné výchově. Cílem bylo zjistit, jak mohou děti se zrakovým postižením využívat tuto techniku k rozvoji svých výtvarných schopností a jaký má tento přístup dopad na jejich vzdělávací proces. Práce si rovněž kladla za cíl zmapovat současnou situaci s využíváním fotografie ve spojení s výtvarnou výchovou.

Shrnutí hlavních zjištění práce

Během tvorby výtvarného cyklu Malování světlem jsme s dětmi vytvořili pestré fotografie plné barev v kontrastu s tmou. Tvorba cyklu a jeho proces přinesl hned několik klíčových zjištění. Zapojení a zájem dětí mě v žádném ohledu nezklamalo. Děti se zrakovým postižením projevíly velký zájem o tuto techniku. Aktivně se zapojily do tvorby a výsledky fotografií si za pomoci třídní vyučující vytiskly a vytvořili společně nástěnku, která byla umístěna ve školní budově.

Lightpainting umožnil dětem vyjádřit se umělecky a rozvíjet své výtvarné schopnosti. Technika jim poskytla nové možnosti, jak pracovat s vizuálními prvky. Některé děti měly výrazné omezení ve vnímání světla a barvy.

Z rozhovorů s vyučujícími výtvarné výchovy vyplynulo, že názor na začlenění fotografie do výuky se liší. Vyučující 1 byla velmi nakloněna využití fotografie ve výuce a viděla v ní potenciál pro rozvoj kreativity a technických dovedností dětí. Vyučující 2 vnímala naopak více překážek a byla proti začlenění fotografie do výuky, především z nedostatku vlastního zájmu o fotografii a obavám z technické náročnosti a možného zatížení dětí, které o fotografii nejeví veliký zájem.

Zhodnocení dosažených cílů

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak mohou děti se zrakovým postižením využít techniku Lightpaintingu ve výtvarné výchově a jaký má tento přístup vliv na jejich vzdělání. Z výsledků práce vyplynulo, že technika Lightpaintingu je pro děti se zrakovým postižením nejen přístupná, ale i motivující. Děti se zapojily do tvorby s velkým nadšením, což potvrzuje, že je možné tuto techniku úspěšně integrovat do výtvarné výchovy i pro tuto specifickou skupinu žáků.

Vedle toho jsem se také snažila pochopit postoje učitelů k začlenění fotografie do výuky. I když byly názory rozdílné, je zřejmé, že otevřená diskuse a sdílení zkušeností mezi pedagogy mohou

vést k nalezení optimálních způsobů, jak fotografii a techniku Lightpaintingu efektivně začlenit do výuky.

Závěrem lze říci, že fotografie, konkrétně technika Lightpaintingu, může být velmi přínosným nástrojem ve výtvarné výchově dětí se zrakovým postižením. Důležité je poskytovat dostatečnou podporu jak dětem, tak i pedagogům, aby mohli plně využít potenciál této techniky. Věřím, že tato práce přispěje k rozšíření povědomí o možnostech využití fotografie ve vzdělávání a inspiruje další učitele k experimentování s novými metodami výuky.

Přehled odborné literatury

Berger, J. (2009). *O pohledu* (2009 ed.). Praha: Fra.

Deifell, T. (2007). *Seeing Beyond Sight: Photographs by Blind Teenagers* (2007 ed.). California: Chronicle Books.

Evaluation of a collaborative photography workshop using the iPad 2 as an accessible technology for participants who are blind, visually impaired, and sighted working collaboratively. (2008). ResearchGate.. Retrieved July 9, 2024, from 318578125_Evaluation_of_a_collaborative_photography_workshop_using_the_iPad_2_as_an_accessible_technology_for_participants_who_are_blind_visually_impaired_and_sighted_working_collaboratively.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Perout, E. (2005). *Arteterapie se zrakově postiženými*. Okamžik.

Sontag, S. (2002). *O fotografii* (2 vyd.). Paseka.

Švaříček, R., & Šedřová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.

Keblová, A. (1999). *Hmat u zrakově postižených*. Česko: Septima.

Šuflová, A. (1977). *Osvědčené výtvarné techniky pro slabozraké děti* (1977 ed.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Slowík, J. (2007). *Speciální pedagogika* (2007 ed.). Praha: Grada.

Pipeková, J., & Nováková, Z. (2006). *Kapitoly ze speciální pedagogiky* (2006 ed.). Brno: Paido.

Hall, B., & Hall, V. (2016). *Immersed Our Experience with Autism. Visual Summit LLC*; First Edition.

Hoagland, E. (2005). *Shooting Blind: Photographs By The Visually Impaired. Aperture.*

Internetové zdroje:

Seeing beyond sight photographs by blind teenagers. (2007). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.seeingbeyondsight.org/contact/index.htm>.

TEDxSF - Tony Deifell - Seeing Beyond Sight: How what we see and don't see changes the world. (2010). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=nYZuu939pb8>.

Aperture archive Shooting Blind A New York-Based Collective of Visually Impaired Photographers. (2001). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://issues.aperture.org/article/2001/1/1/shooting-blind>.

IMDb Shot in the dark. (1990). .. Retrieved July 9, 2024, from https://www.imdb.com/title/tt5341032/?ref=ext_ssr_lnk.

Be My Eyes partners with Google and Microsoft. (2019). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=OzWpDT97EQU>.

2018 Volkswagen Arteon | Pete Eckert, The Blind Photographer. (2017). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=Vr3xOHGgRoM>.

Pete Eckert. (2024). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://peteeckert.com/>.

The New York Times Lens photography, video and visual journalism Visions of a Blind Photographer. (2012). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://archive.nytimes.com/lens.blogs.nytimes.com/2012/09/18/visions-of-a-blind-photographer/>.

Bruce Hall Immersed book. (2024). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.visualsummit.com/GalleryMain.asp?GalleryID=161435&AKey=GJXBH5T9>.

Společné vzdělávání PORADENSTVÍ PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V SYSTÉMU ČINNOSTÍ ÚŘADU PRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY. (2022). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://spolecnevzdelavani.upol.cz/pdf-portal-vzdelavani/0460-baslerova-p-a-kol-poradenstvi-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-v-systemu-cinnosti-uradu-prace-ceske-republiky-olomouc-univerzita-palackeho-2022/>.

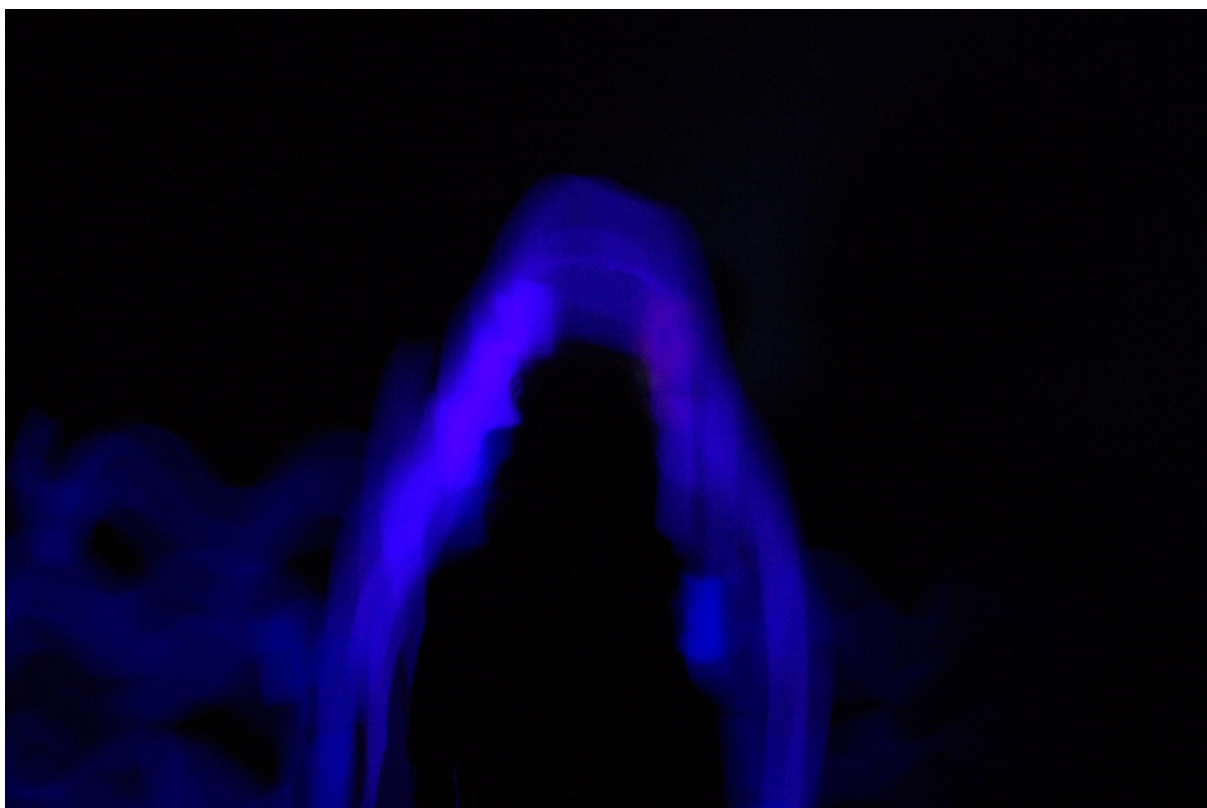
International Journal of Disability, Development and Education. (2022). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1034912X.2022.2095359>.

Škola Jaroslava Ježka. (2024). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.skolajj.cz/>.

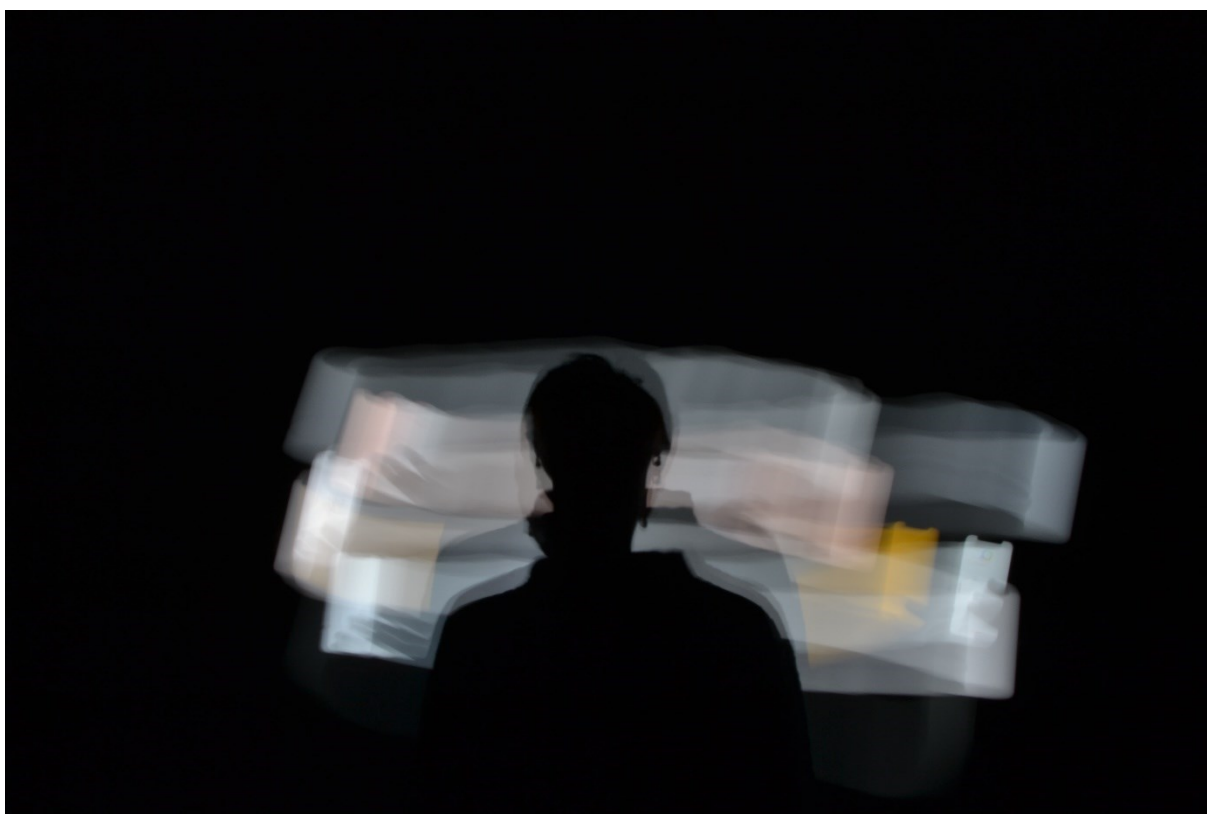
ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA ZRAK. (2014). .. Retrieved July 9, 2024, from <https://www.skolazrak.cz/index.php?type=Blog&id=219&ids=214>.

Přílohy

Příloha Fotografického cyklu Malování světlem

Obrázek 4 cyklus malování světlem

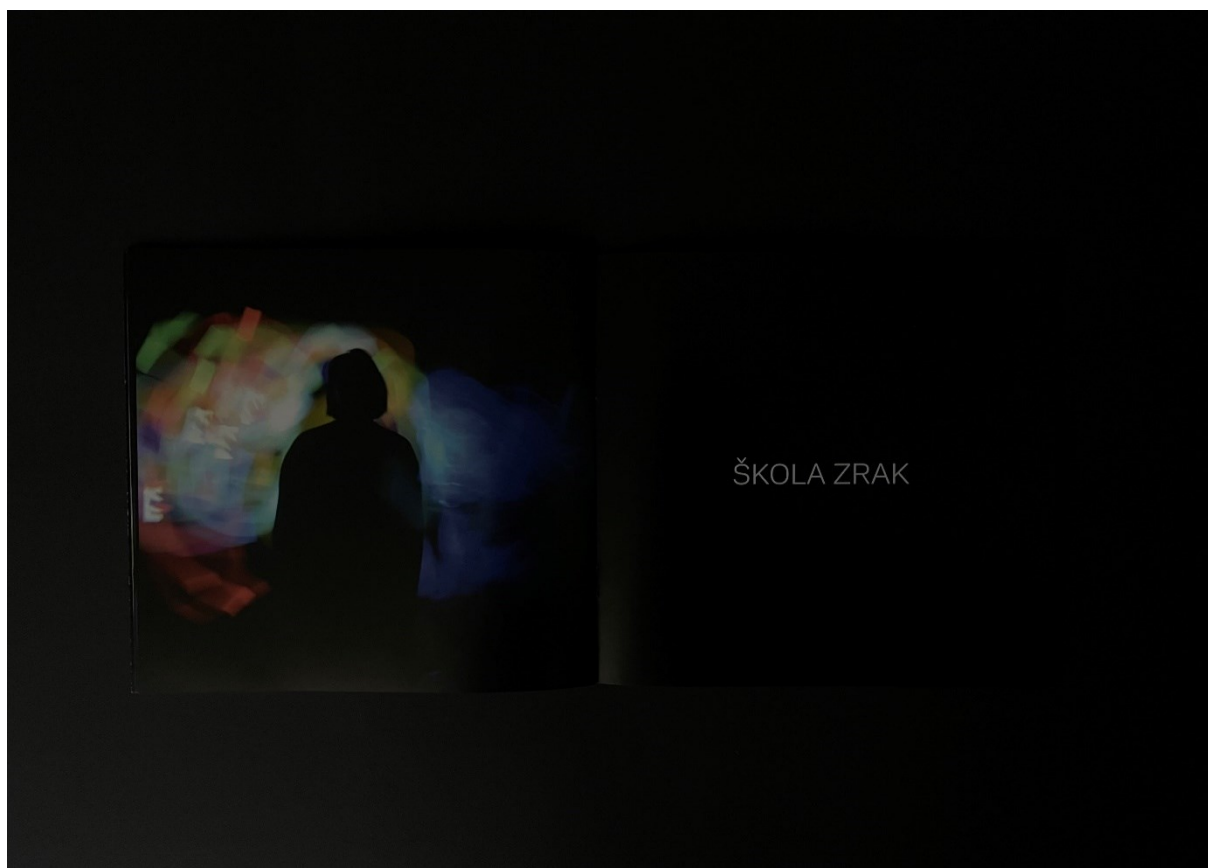

Obrázek 7 cyklus malování světlem

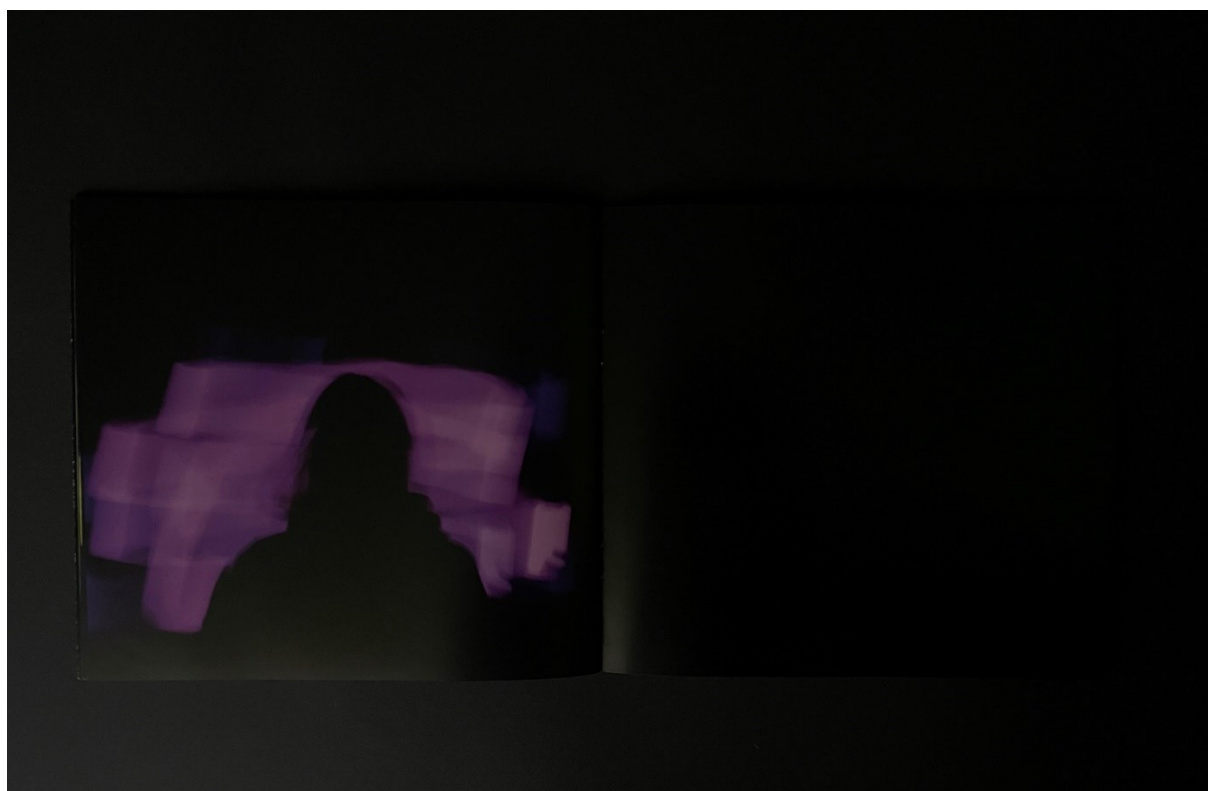

Obrázek 7 cyklus malování světlem

Příloha portfolium

Obrázek 1 - součást portfolia

Obrázek 2 - součást portfolia

Obrázek 3 - součást portfolia

Obrázek 4 - součást portfolia

Obrázek 5 - součást portfolia

Rozhovory s vyučujícími

Přepis rozhovoru ZŠ 1:

Jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografií a fotografováním v hodinách výtvarné výchovy? Proč jsou a proč nejsou? Co brání tomu, aby žáci se zrakovým postižením mohli být seznamováni s fotografováním a fotografií ve výuce VV? Jaké jsou důvody pro seznamování žáků se zrakovým postižením s fotografií a fotografováním?

„Ano žáci jsou na naší škole s fotografií seznamováni, fotografii beru jako takovou přidanou hodnotu. Žáci jsou pravidelně fotografováni kvůli praktickému využití a skupinovým aktivitám. Fotografie jako portréty jsou vystaveny ve třídách. Fotografie z různých akcí a aktivit jsou vystaveny na školních chodbách. Můžu říct, že i žáci sami fotografují zcela běžně na jejich mobilní telefon. Občas ztrácí pojem o tom, co na fotografii zachytit, mají potřebu fotit vše a význam fotografie potom není takový. Na druhém stupni tvoří fotografické aktivity, portfolio, ročníkové práce a výstupy. Jediné, co by mohlo fotografování bránit je ochota vedení dát finance na vybavení potřebné k aktivitě, fotoaparát je také zodpovědnost navíc. Člověk musí hlídat děti a ještě vybavení. Já osobně se fotografování nijak nebráním a aktivita Malování světlem mi přijde jako zajímavé zpestření pro moje žáky. Důvodem pro seznamování žáků s fotografií je estetické působení. Fotografie v papírové podobě má pro žáky větší váhu, fotka je pro ně důležité a pocit mít jí u sebe. Fotografování je dovednost, která může žákům dodat sebevědomí. Fotografie jako taková je zajímavou alternativou pro žáky, kteří mají špatnou motoriku. Jak jsem už říkala v rámci hodin výtvarné výchovy nefotíme, ale praktické využití fotografie u nás na škole má. Cíle vyučování fotografování a o fotografii ve výtvarné výchově na základní škole pro žáky se zrakovým postižením jsou dle mého názoru seznámení s technologií jako takovou, úprava fotografií a estetická funkce. Je mi 63 let a v praxi jsem už 43 let. Mám vystudovanou speciální pedagogiku, logopedii, psychopedii a tyflopedit. Na této škole vyučuji pouze 7 let. Jak byste žáky motivovala k vyzkoušení aktivity, která není typická pro osnovy standardní výtvarné výchovy? Je dobré mít svůj kreativní svět, tvorba žáky baví a je pro ně relaxační. Máme na škole spoustu žáků, kteří mají problémy se dlouho soustředit. Myslím si, že pozitivní učitel je základ k dobré motivovanosti žáků. Na závěr našeho rozhovoru bych se ráda zeptala na poslední otázku, a to je, jak může přispět společnosti umění vytvořené člověkem se zrakovým postižením? Umění zrakově postižených je jinak pojaté, mají handicap, který by se neměl brát jako bariéra pro tvoření. Fotografovat může každý člověk a mít z toho radost. Je to jiná forma umění, která může různě působit a strhává bariéry. Umění zrakově postižených může sloužit jako podpora dobré věci v rámci různých veřejných výstav. Společnost by se měla naučit akceptovat takové umění, poznat autora a jeho autentický příběh.“

Přepis rozhovoru ZŠ 2:

Jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografií a fotografováním v hodinách výtvarné výchovy? Proč jsou a proč nejsou? Co brání tomu, aby žáci se zrakovým postižením mohli být seznamováni s fotografováním a fotografií ve výuce VV? Jsou žáci se zrakovým postižením seznamováni s fotografií a fotografováním v hodinách výtvarné výchovy? Proč jsou a proč nejsou? Co brání tomu, aby žáci se zrakovým postižením mohli být seznamováni s fotografováním a fotografií ve výuce VV? Jaké jsou důvody pro seznamování žáků se zrakovým postižením s fotografií a fotografováním?

„A já jsem psala, že to tam je jenom vlastně jako materiál výtvarný. A třeba nějaká nástěnka? Ne neděláme. A co fotografie z akcí? To ano, máme kolegyni, která fotografuje. Děti nefotografují nebo o tom nevím. Využívají mobilní telefon, ale spíš na nahrávání zvukové. U nás na škole je fotografování bráno jako touha vyrovnat se těm, který opravdu tu fotku dělá. Pokud to tady někdo dělá, tak je to jenom z té touhy a vlastně tam trochu je i třeba mentální postižení, tak si myslí, že když budou cvakat a udělají ty fotky, ale oni se na ně nepodívají. Oni chtějí jenom udělat tu činnost samotnou. Takže by je bavilo třeba fotit? Bavilo by je asi cvakat něco. Vycházím právě z filmu Nespatřené, který byl u Vás na škole natočen a tam děti popisují, že i přestože fotky nevidí kladou důraz na to, že fotí pro někoho. Ano, ano, a to taky zaznamenávají pro rodinu. To jsou takové dvě polohy, myslím že se chtějí vyrovnat těm co vidí a na druhou stranu to chtějí zaznamenat pro někoho blízkého. Další otázka je proč si myslíte, že nejsou seznamováni s fotografií v těch hodinách? Myslíte, že je to otázka vybavení, že by bylo těžké ho sehnat nebo spíš je složité napasovat fotografování do osnov? Asi je to spíš mnou, protože já k tomu nemám vztah a dál to nerozvíjím. Ale nemyslím to tak, že bych k tomu neměla vztah, tak že bych nefotila. Jenom mě to asi nenapadlo s nimi dělat. Co tomu brání? Snažím se najít techniky, které jsou pro ně zajímavější. Hodně pracujeme hmatově. Proč si myslíte, že by žáci měli být seznamováni s fotografií? Co by jim to mohlo přinést? To já nemůžu vědět co jim to přinese, to bych to musela zkusit. Mokrát to vlastně, když tady fotíme v rámci školy a máme z různých akcí fotky, tak vlastně ty děti tu fotku nechtějí. Někteří to nechtějí, že to stejně nevidí a někteří si ji vezmou, že ji ukážou doma. Když tady nevidí, tak jasná odpověď holky, která není mentálně postižená je, že to nechce, protože jí to k ničemu není. A ty lehce mentálně postižený jako mají radost z nějakého obrázku, že ho ukážou doma. Ale jako jinak záleží na tom, jak to to dítě vyhodnotí. Myslíte, že to může být ovlivněné věkem? Ne to jsem právě mluvila o poměrně starší slečně a ta mi řekla rovnou, že jí to prostě nezajímá. Za jakých okolností jsou žáci seznamováni s fotografií? Jak jsme se už bavili prostřednictvím fotografií z akcí, žák si potom sám přebere důležitost fotografie, jestli ji chce domů. Většinou to dělají menší děti nebo ty více

postižené. Záleží na tom postižení, ty více postižený to nezajímá a ty co jsou více mentálně postižení ty to taky nezajímá, protože zase vyhodnotí, že jim to k ničemu není nebo aspoň z jejich hlediska. Jaké jsou cíle vyučování fotografování a fotografie ve výtvarné výchově? Je ta vaše práce apriori postavená pro nevidomé nebo zrakově postižené? Práce je zaměřena na obě skupiny. Cíle jsou asi podobné jako ve výtvarné výchově celkově rozvíjet nějaké výtvarné citění. Tak pořád nevím, jak u té fotografie, která je jako papír plocha. U těch zrakově postižených dětí je to zajímavější hmatově, mají rádi povrchy. Myslíte, že by se fotografie dala využít tedy jako podklad a na ní tvořit něco hmatového? Já vím, ale oni to sami neudělají, stejně bych je musela navádět nebo jim to nějak hmatově odlišit stejně jako jim dělám hmatové obrázky. A pokud něco tvoříte, tak spíše necháváte pracovat žáky samotné nebo navádíte? To zase záleží na tom záměru zrovna té hodiny, takže buď mají volnou tvorbu, kdy si můžou tvořit, jak chtějí. Pokud si snažíme něco ukazovat a něco ztvárňovat, tak se snažím navádět a pak záleží na nich a podruhé to už můžou dělat sami a bez té mojí pomoci a bez mých hmatových pomůcek. V závěru rozhovoru bych se ráda dozvěděla něco o vás. Ted záleží 35 let jsem v praxi a 15 let ve školství na téhle škole a vzdělání mám speciální pedagogiku se zaměřením na ruční práce. Studovala jsem v Praze a je to dávno a bylo to trošku jinak. My jsme tenkrát měli pedagogiku pro mládež vyžadující zvláštní péči, ted' úplně přesně nevím, jak to tam bylo formulované. A učitelství nebo, tak nějak to bylo, ale já jsem studovala dálkově, protože mi tehdejší zaměstnavatel nepovolil, abych studovala učitelství, tak jsem studovala vychovatelství, a proto mám ty ruční práce. Končily jsme v roce 1990 a chtěli jsme po škole tenkrát, aby nám sloučily ty dva obory to učitelství a vychovatelství, protože vlastně ty učitelé mohli jít dělat vychovatele, ale my se stejným studiem nemohli jít učit. Oni udělali výjimku ve vyhlášce už potom, protože jsme se lišili jen v metodice a tím zrovnoprávnili ten obor učitelství a vychovatelství. Ted jsou s tím trochu starosti, každý si to představuje jinak. Ta výjimka v zákoně je a před pár lety byla taková akce, jestli máme všichni správné vzdělání a jsme tam, kde máme být. Já jsem nakonec vnesla otázku na ministerstvo školství a oni mi řekli, že je to správně, tak jak to je a, že jsem po těch 35 letech pořád pedagog. Bylo to komplikované, ale nakonec to dobře dopadlo. “

Příloha rozhovor Pete Eckert

„Fotografování jsem nikdy nebral vážně, dokud jsem úplně neoslepl. Byl jsem vzdělán jako sochař a designér průmyslových výrobků. Vždycky jsem byl vizuálně založený a plánoval jsem studovat architekturu na Yale, ale pak jsem začal ztrácet zrak. Lékař mi lhostejně oznámil, že trpím retinitidou pigmentosou a bez dalších komentářů opustil místnost. Když jsem poslouchal Dr. Deana Edella na televizní stanici v San Francisku, dozvěděl jsem se, že oslepl úplně. Jeden posluchač se ptal na retinitidu pigmentosu a slova doktora na mě zapůsobila jako kladivo. "Osoba s RP postupně ztrácí zrak, až nakonec oslepe." Pro RP zatím neexistuje žádná léčba.

Trvalo mi dva roky, než jsem se vzpamatoval a zjistil, co dál. Tehdy jsem byl tesařem a dělal jsem výbornou práci. Nikdy jsem nemusel hledat práci. Přesto jsem pracoval jen minimum, aby se mi platilo nájem a jídlo. Moje přítelkyně Amy mi v této obtížné době zůstala oporou. Amy a já jsme byli zasnoubení. Staral jsem se o budoucnost. Jednou jsem pro ni vykreslil grafy, které znázorňovaly postupnou ztrátu zraku. Řekl jsem Amy, že pokud mě opustí po svatbě, nebudu ji za to vinit. Vydržela mi. V červnu budeme mít 33 let manželství. Děkuji ti, Amy.

Můj zrak rychle upadal.

Věděl jsem, že musím přestat řídit svoji Moto Guzzi, kterou jsem tak miloval. Práce na staveništi se také stala nebezpečnou. Nakonec jsem se rozhodl, že se přestěhujeme na východní pobřeží, abych byl blízko rodiny. Díky, maminko. Oženili jsme se v růžové zahradě v Elizabeth Parku ve West Hartfordu, Connecticutu. Získal jsem titul MBA a černý pás bojových umění. Moje obavy se týkaly toho, jak vydělávat peníze a jak se chránit. MBA a černý pás mi pomohly, ale moje problémy zdaleka nekončily.

Když jsem získal titul, téměř jsem byl slepý. Měl jsem velmi úzké zorné pole. Stále jsem dokázal číst. Snažil jsem se získat práci v bankovníctví. Při každém vyprávění o své postupující slepotě mě, ale odmítli. V škole jsem si vedl dobře a splnil všechna jejich kritéria. Líbilo se jim to, dokud jsem jim neřekl, že jsem oslepl. Bylo to mé první tušení o stigmatu, které je spojené s oslepnutím.

Amy neměla ráda chladné zimy v Connecticutu. I když byla roztomilá zabalena jako malé dítě. Sliboval jsem jí, že ji dostanu zpátky na západní pobřeží. Poté, co jsme navštívili přítele v Sacramentu, jsem si uvědomil, že je to dobré místo pro slepé lidi. Je zde rovina, ulice jsou orientovány podle světových stran, je tu dobrá doprava a líbí se nám počasí. Příliš mnoho kilometrů jsem už ušel ve sněhu a tmě, abych dokončil školu a dostal se do Doja. Sacramento je dost blízko na to, aby se Amy mohla vidět se svou rodinou v zálivu. Měli jsme si také našetřeno

na dům. Rozhodl jsem se, že koupit dům v San Franciscu se nikdy nestane, protože ceny jsou tam velmi vysoké a hledání práce se stalo obtížné. Našel jsem práci u státu. Míse mého oddělení byla pomáhat slepým. Ale jak dobře vědí mnozí slepí a postižení, vládní byrokracie často překáží místo pomoci. Byl jsem zděšen, jak systém zachází se slepými lidmi, kterým jsme měli pomáhat. V Kalifornii je míra nezaměstnanosti slepých osob asi 85 procent. Jel jsem dál.

Rozhodl jsem se, že chci dělat něco zábavného.

Vrátil jsem se k bojovým uměním a pořídil jsem si vodícího psa jménem Uzu. Začal jsem se znovu věnovat umění. Po roce jsem byl zpět ve světě a cítil jsem se lépe. Můj krásný vodící pes a já jsme společně urazili nespočet mil. Dokázal jsem se prát se zrakově zdravými černými pásy a na první pohled jsem nevypadal slepý.

Dělal jsem dřevořezy a koupil si soustruh na dřevo. Každý den, když Amy přišla z práce, jsem jí ukazoval denní umělecká díla. Dělal jsem čím dál větší dřevořezy, abych mohl vnímat obraz rukou. Nakonec jsem je řezal elektrickou frézou. Tai Chi mi pomáhal, když jsem pomalu prováděl řezy. Pokaždé, když Amy přišla domů, jsem vytiskl další testovací otisk. Ona se ani nestačila posadit a já už jsem se jí ptal, jak to vypadá. Vztekala se na mě. Potřeboval jsem nový, rychlejší médium. Potřeboval jsem lepší způsob, jak poznat, co dělám. Věděl jsem, že výrobky na soustruhu si na živobytí nevydělám. Byly sice hezké. Lidé byli ohromeni tím, že jsem se dokázal naučit používat soustruh bezpečně. Ale nechtěl jsem se vzdát a dělat z umění jenom koníčka.

Jednoho dne jsem uklízel zásuvku a našel starý fotoaparát své tchyně. Zemřela několik let předtím. Mám rád mechanické věci, takže mi Amy přistihla, jak si s ním hraju. Požádal jsem ji, aby mi popisovala nastavení, abych zjistil, jak používat toho Kodaku z padesátých let. Zjistil jsem, že je fotoaparát fascinující a objevil jsem, že má infračervené nastavení. Přišlo mi vtipné, že slepý chlap dělá fotografie ve spektru neviditelných vln. Byl jsem nadšený. Nic jsem nevěděl o filmech nebo manuálních fotoaparátech.

Moje první fotografická výprava po tisících otázkách v obchodě s fotoaparáty to všechno odstartovala. Lidem se mé fotografie líbily. Našel jsem rychlejší médium. Znovu jsem položil milion otázek v obchodě s fotoaparáty. Musím dát velký kredit Camera Arts tady v Sacramentu. Bez nich bych se nemohl naučit fotografovat. Hledal jsem knihy o fotografii, ale nakonec jsme je museli hledat na bleších trzích. Snažil jsem se najít fotografické knihy ve státní knihovně. Ale referenční počítač, který měl umožnit slepým číst knihy, nefungoval. Domluvil jsem si schůzku

se specialistou na zdroje a ona nemohla systém rozběhat. Zavolali další lidi, ale nikdo nemohl pomoci. Zajímalo by mě, jestli ten počítač vůbec kdy fungoval.

Byl jsem sám na hledání cesty.

Koupil jsem si vlastní počítač a mluvící skener. Sám jsem se naučil používat adaptivní software. Fungoval to tak nějak. Byl to velmi náročný systém, ale trochu je lepší než nic. Ted' jsem mohl číst vzácné knihy o fotografování. Obchod s fotoaparáty mi zapůjčil starý středoformátový Mamiya flex. Miloval jsem ho. Držel jsem ho tak často, že se na povrchu začaly projevovat známky opotřebení. Vrátil jsem Mamiyu majitelce obchodu Camera Arts a omluvil se jí. Byla tak milá, že mi nabídla fotoaparát zdarma. Líbila se jí moje snaha se učit. Řekla, že ho chtěla dát hladovému studentovi. Poděkoval jsem jí, ale vysvětlil jsem jí, že nejsem ten pravý kandidát. Začal jsem hledat podobný použitý fotoaparát. Když jsem ho našel, měl jsem dva funkční základní fotoaparáty. Báječně jsem se bavil.

Staré fotoaparáty mě provázely na mých nočních výpravách. Uzu se musel naučit nový povel. Jeho povel, který měl zabránit uličním chuligánům v krádeži mého vybavení, byl "hlídej mé hračky". Naučil jsem ho povel "najdi si svou hračku", takže přidání povelu, který měl chránit můj fotoaparát, bylo přirozené. Také pomohlo, že vypadal jako velký černý vlk. Lidé mě někdy napadli, aby mi vzali fotoaparáty, ale nikdy jsem nebyl zraněn a neztratil jsem ani jeden kus. Uzu nikdy nikoho neublížil. Jen se postavil mezi mě a zločinci, dokud jsem se dokázal srovnat a dát mu povel k odletu, který jsem ho naučil. Díky, Uzu.

Jsem pouze turista ve světě zrakem zdravých lidí.

Ženy mluví o skleněné stropu. Slepí lidé se potýkají se skleněnými vstupními dveřmi. Můžeme se dívat do pracovního prostředí, ale nesmíme do něj vstoupit. Já dělám něco jiného. Fotografie zasílám pod dveře zrakem zdravého světa, aby byly viděny ve světle těch, kteří vidí. Moje dílo vidím v momentu pořizování snímku ve své mysli. "Vidím" každý snímek velmi jasně, jenom používám zvuk, hmat a paměť. Jsem spíše konceptuální umělec než fotograf. Moje vlivy pocházejí z mého pamětního umění a toho, co nyní nacházím ve světě kolem sebe. Ted' také prosím, abych mohl dotýkat se soch v muzeích. To je další dlouhý příběh.

Nejsem vázán předpoklady zrakem zdravých lidí nebo jejich předpokládanými omezeními. Fotoaparát je pro mě další způsob tvorby umění. Ve skutečnosti mé kresby vypadají jako mé fotografie alespoň ty, které jsem vytvářel, když jsem viděl. Existuje společný prvek, který spojuje všechna mé umělecká díla. Kdybyste viděli moje staré figurální sochy, poznali byste to. Mají

takový drsný styl. Už od mládí a při váze 125 liber jsem začínal s velkými kameny a skončil s malými.

Snáním se prosekávat novou cestu jako slepý vizuální umělec. S viděnými lidmi nedělám umění. Dostávám od nich zpětnou vazbu před tím, než vytvořím velké tisky. Vyfotím snímek, zpracuji film a provedu kontaktní tisk. Dělán, co nazývám vzorkovými otisky. Je zde jasný rozdíl. Potřebuji zpětnou vazbu, abych si mohl dovolit vytvářet velké finální produkty. Mohl bych zcela vyloučit zrakově zdravé lidi z mého procesu. Mohl bych napsat zprávu o události pořízení snímků. Negativy, kontaktní listy a záznam o události by mohly být finálním produktem. Větší tisky mi ale dělají větší radost. Chci, aby se na nich podíleli zrakově zdraví lidé. Je to dobrý most mezi slepými a zrakově zdravými. Chci být začleněn do světa a přijat.

Je pro mě důležité, aby zrakově zdraví lidé přemýšleli o slepotě.

Co získávám z fotografování, je sama událost, ne snímek. Dělán velké tisky, abych přiměl zrakově zdravé lidi k přemýšlení. Rozhovory s lidmi v galeriích staví most mezi mé vnímání ve své mysli a jejich vize mé práce. Občas lidé odmítají věřit, že jsem slepý. Jsem vizuální člověk. Jenom nemohu vidět. ¹⁴

---

¹⁴ <https://peteeckert.com/>